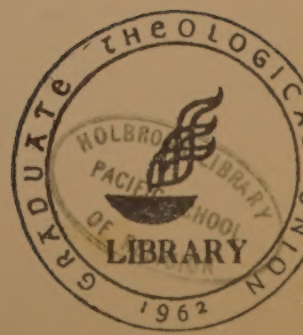

BS
2552
C42
S39
1887
GTU
Storage
Oversize

CODEX S. CEADDAE LATINUS.

Overage

BS

2552

C42

S39

1887

London: C. J. CLAY AND SONS,
CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE,
AVE MARIA LANE.

Cambridge: DEIGHTON, BELL AND CO.
Leipzig: F. A. BROCKHAUS.

CODEX S. CEADDAE LATINUS,

EVANGELIA SSS. MATTHAEI, MARCI, LUCAE

AD CAP. III. 9 COMPLECTENS,

CIRCA SEPTIMUM VEL OCTAVUM SAECULUM SCRIPTUS,

IN ECCLESIA CATHEDRALI LICHFIELDIENSI SERVATUS.

CUM CODICE VERSIONIS VULGATAE AMIATINO CONTULIT,

PROLEGOMENA CONSCRIPSIT,

F. H. A. SCRIVENER, A.M., D.C.L., LL.D.

HENDONI APUD TRINOBANTES VICARIUS, ECCLESIAE CATHEDRALIS EXONIENSIS PREBENDARIUS,
COLLEGII SS. TRINITATIS APUD CANTABRIGIENSES OLIM SCHOLARIS.

CANTABRIGIAE

TYPIS ACADEMICIS EXCUDEBANT

C. J. CLAY A.M. ET FILII

M. DCCC. LXXXVII.

TO THE VERY REVEREND

EDWARD BICKERSTETH, D.D., F.R.G.S.,

DEAN OF LICHFIELD, FORMERLY PROLOCUTOR OF THE LOWER HOUSE OF CONVOCATION IN THE PROVINCE OF CANTERBURY,

THIS EDITION OF THE GOSPELS OF S. CHAD,

THE FLOWER OF THE DEAN AND CHAPTER'S LIBRARY AT LICHFIELD,

UNDERTAKEN AT HIS REQUEST AND AT HIS EXPENSE,

IS RESPECTFULLY DEDICATED BY HIS OBLIGED AND FAITHFUL SERVANT,

(ONCE HIS COLLEAGUE ON THE COMPANY FOR THE REVISION OF THE AUTHORISED VERSION

OF THE ENGLISH NEW TESTAMENT),

F. H. A. S.

INTRODUCTION.

1. WHEN the present edition of the Latin manuscript commonly known as S. Chad's Gospels was undertaken seven years since, it was hoped that the several notes and inscriptions in the primitive Welsh and Old English languages inserted in various parts of it might be made available for tracing the history and migrations of the original document more exactly than had been done by previous writers (*see below*, p. xv). This portion of our common task was assigned to that prince of scholars, Henry Bradshaw, M.A., Fellow of King's College and Librarian of the University of Cambridge, whose zeal for learning and unselfish liberality rendered him ever ready to confer like obligations on writers very inferior to himself in skill and earnestness. He had bestowed much time and labour on a work, which he found somewhat more difficult than he had anticipated, and before he had completed it in any degree to his own satisfaction he was suddenly called away (February, 1886) from his too eager midnight studies, leaving behind him no one competent to take up this, and many like investigations which his untimely death broke off for ever. Hence the editor sought and obtained permission from the Dean of Lichfield to leave untouched a branch of the subject, of which he has no real knowledge, and to confine himself to that portion of his design in which he might hope to do some service; namely, to a careful collation and literary account of the original volume itself, regarded not at all in its antiquarian aspect, but as a venerable and interesting authority for the text of the Old Latin Gospels, as they existed at a period before the Roman Vulgate version had finally assumed its modern stereotyped form.

2. The manuscript bears the name of S. Ceadda or S. Chad, who was the fifth Bishop of the Mercians, but the first whose see was fixed at Lichfield (*Dictionary of Christian Biography*, Vol. I. pp. 426—9): he is commemorated in our Prayer Book Kalendar on March 2, the day of his death A.D. 672. It would not be impossible that he was the actual scribe of this Codex, had there been any evidence to support the tradition, although diplomatic reasons might dispose us to place it half a century later (*see below*, p. 22). It had formerly been at Llandaff, on the altar of S. Teliau¹ (who died about A.D. 580), where it had been used for taking oaths and recording deeds, many signatures yet surviving on the blank spaces and margins throughout the volume. In the style of writing and other particulars, it savours of the Irish school, and we know that it was in Ireland, then the intellectual centre of Christian life, that S. Chad, although a Northumbrian by birth, spent a portion of his early years. Another Latin inscription, in the

¹ At the top margin of p. 141 we read, "Ostenditur hic quod emit + gellio + filius apihtiud hoc evangelium de cingal . et dedit illi pro illo equum optimum . et dedit pro anima sua istum evangelium do et so teliani . super altare, + gelhi + filius apihtiud +." Certainly not a magnificent price to pay.

margin and foot of the page which is covered by a rude and quaint portrait of S. Luke (p. 218) within an ornamented border, recites "a grant made at Llandaff in the latter part of the ninth century." We simply transcribe from the Palæographical Society's published description Part II. Plate 21: the italic letters representing abbreviations; those within brackets being letters supplied:

....ee_...bere lit....*quod* iij^{or} fi[lii]..edni. gu....gnuin.....ch. et....eriud....eunt li[berta]tem ble[idiud] filio sul[gen?] et semini [suo] in sempi[ter]num. pro pre[tio]...*hoc est*....dedit....liberta.....quatuor [libr]as et oc[to] uncias...idoneis [his t]estibus de [laici]s. Riguo...filius...o.guen...fil'u's....guoluic....dan. Ov....*filius* guur....m. mer....n *filius* salus. arthan. *filius* cimulch. iudri. *filius* iudnerth. De clericis vero Nobis episcopus tei[liav] sat]urnguid sacerdos teiliav. dubrino. et cuhelin. filii *episcopi*. saturnbiu cam ibiav. et sulgen [schol]asticus qui *hoc fideliter* scripsit. qui custodierit *hoc decretvm* libertatis bleidiud et prolis ejus sit [benedict]us. qui *autem non* custodierit. sit maledictus á deo et a teiliav in cuius *euangelio scriptum est* et [dicat] omnis populus fiat fiat... [cf. Chad MS. Matth. xxviii. 20].

More precarious must be the inferences to be drawn from the faint signatures of "Kynsy" or "Wynsy Præsul" with a cross prefixed, just visible on the first page of the MS. Kynsy was Bp of Lichfield A.D. 960—974, Wynsy from A.D. 974—992. If these prelates had any thing to do with this document, it must have left Llandaff for Lichfield shortly after the note at p. 218 was written. It was certainly at the latter city in the episcopate of Leofgar (A.D. 1021—1027), since a judgment of his records that Godwin, son of Earwig, publicly and fully purged himself at Lichfield from the suspicion of fornication, which Leofgar the Bishop had brought against him. In this Church it must have remained during the troublous times which preceded and followed the Norman Conquest. From the wanton devastations of the Great Rebellion this Cathedral and its Close suffered heavily, as well during as after the sieges, but the manuscript was kept safe through the foresight of one who well merits to be held in honoured remembrance, William Higgins, Archdeacon of Derby, by whom it was carried off in 1641 and hidden till the tempest was overpast. It is now preserved with all care and reverence in the New Library over the Chapter House, wherein about A.D. 1673 were deposited nearly a thousand volumes bequeathed to the Cathedral by Frances Duchess of Somerset, daughter of the second Earl of Essex the favourite of Queen Elizabeth, and sister of the third Earl the weak and half-hearted Parliamentary General. The legacy she left "for the respect which I and my family have received from the City of Lichfield," a loyal recognition of what it had suffered in behalf of the Church and throne.

3. This Codex is 12 inches high, and 9 inches broad, written on 110 leaves or 226 pages of thick well-kept vellum, in one column of 20 lines on a page, the penmanship (semi-uncial¹, i.e. mixed uncial and minuscule letters) of more than average beauty, only that the copyist is unusually inaccurate². It contains

¹ This term is much used in the descriptions of the plates published by the Palæographical Society which we owe to those accomplished scholars, E. A. Bond and E. Maunde Thompson. It certainly expresses a real distinction between uncial or capital letters, written quite separately and of uniform size, as in the Vatican fragments of Virgil or the great codices **Σ**AB or even D, and those in which the minuscule letters of a word are joined on to each other, so as to separate it from the word preceding or following it. In this sense both the Ussher MSS. (to be described hereafter, p. xiv), whose *facsimiles* are given by Professor Abbott, are *semi-uncials*.

² Plain proofs of negligence appear in no less than 26 *homoeoteleuta*, or omissions by reason of the same ending in consecutive clauses. Matth. vi. 4, 18, (26); vii. 17; viii. 16; x. 5, 37; xii. 27, (33); xvii. 11, 12; xviii. 22; xix. 13; xxii. 21;

only the Gospels of SS. Matthew and Mark complete, and S. Luke down to cap. iii. 9 *exciditur*: no notice is extant of any more. The scribe seems unchanged throughout, only on p. 132, l. 2, six words are by another hand, as if to test its competency. The somewhat late hand of a corrector is busy in the earlier pages, especially in putting ; in the place of .:, which is the proper stop of the original scribe. But this corrector gradually gets rarer after Matth. xii. (; disappears after Matth. ix), except in a few erasures (Matth. xiv. 35; xv. 5, 22), and in the following amended places: Matth. xviii. 21; xx. 8, 15; xxi. 38; xxii. 46; xxiv. 19; xxv. 10, 34 (perhaps *primâ manu*), 41; xxvi. 42, 62, 72, 74; xxviii. 5; Marc. iii. 26; vi. 36; vii. 4, 20; viii. 15; ix. 20; x. 27, 42; xii. 41; xv. 1, 5, 44; xvi. 1; Luc. iii. 5. A broad and elegant border runs round some pages, as if to fill space: e.g. pp. 2, 3, 4, 141 (end of S. Matthew, the letters in the last six lines being spaced out), and p. 217 where the Lord's Prayer (also spread out) is repeated from Matth. vi. 13 at the end of S. Mark's Gospel (see photograph below, facing p. 3). In writing, the preposition of a compound verb is often separated from it, as *trans fretavit*, Matth. ix. 1, or a preposition is joined on to a noun following, as *supertecta* Matth. x. 27. A fashion of which we remember no like instance elsewhere, is to begin a new section or paragraph with a new line, and then, to save the uniform appearance of the page, to fill up the vacant portion of the preceding line by continuing into it a few words of the new section, dividing them off by lines (┌──) above it: e.g. from photographed page (Matth. x. 27—35)

coram patre meo qui incaelis est .: .┌negā

Qui autem negaverit me coram hominib:

bo et ego eum coram patre meo qui in cae Matth. x. 32, 33.

Words are often divided between two lines oddly enough: as, *scandaliza|tte* Marc. ix. 46; *ha|ec* Marc. xvi. 17. The portraits of S. Mark and S. Luke remain, the latter very rough and inelegant. Inserted between the portrait of S. Luke and the Gospel, is a leaf having on one side four outline emblematical drawings of the Evangelists, and on the other a very beautifully-executed cruciform design of interlaced birds and lacertine animals. "This leaf originally stood at the beginning of the volume: but it has rested in its present position for many centuries, as is proved by the arrangement of the marginal notes." (Palæographical Society, Plates 20, 21, 35.) The crimson-velvet modern binding of this book, adorned with stones, is too gaudy for good taste (see below, p. 22). Damp has injured pp. 35—6, 156—7, 192, 3, 204—5, 216—7.

4. The characteristics of Irish writing from the sixth to the tenth centuries are sufficiently marked. The capital letters, whether at the beginning or in the middle of a line, are large, bold, and set off with a daub of red or yellow paint in their centre. Precisely what we see in the Chad manuscript is found in the Codex Boernerianus (of ixth century: G of Pauline Epistles) now at Dresden (a photograph facsimile of which now lies before me) brought from the Irish monastery of S. Gall, where a portion of it yet remains (Δ of the Gospels). This codex is undoubtedly Irish, for it contains Celtic verses (Scrivener, *Plain Introduction*, p. 170, note) dissuading from the pilgrimage to Rome. But even

(xxiv. 37, 38); xxvi. 4; xxvii. 56; Marc. iv. 31; x. 4, 23, 24, 32, (38); xi. 26; (xii. 4, 5); xiv. 55, 56; xv. 14. Also by reason of the same beginning: Matth. vi. 23; xi. 21; Marc. i. 12, 13; x. 19. A whole line of the archetype seems overlooked in the copy: Matth. x. 5; xiv. 3; xv. 23; xxv. 29, 30; xxvii. 5; Marc. ix. 42, 43. The text seems much confused in Matth. xx. 6; Marc. vii. 15; xv. 31. Errors of this kind are common in all copies, but S. Chad has more than its due proportion of them.

less equivocal is the practice of the whole class of these Irish codices in regarding the genealogy of Matth. i. 1—17 as a kind of Preface to the Gospel, and making ver. 18 form an illuminated title page, richly ornamented and fancifully set off, the letters themselves being in an angular, antiquated, and what we may venture to call a Runic character, of which we have no example elsewhere in this MS., except now and then in a capital. The title page in S. Chad is a sort of puzzle in itself: “ \overline{xpi} autem generatio sic erat...,” where \overline{xpi} , the ordinary Latin abbreviation for “Christi,” stretches across the page, at first sight hard to trace, while the other letters assume forms presented in our own photographed title page, some of them, as D, G, M, O, P, S, V, little recalling the common shape. Precisely resembling the Chad MS. in date and character and capitals is the Book of Kells (5), of the viith or very early in the viiith century, whose exquisite title page (Matth. i. 18) is of the same general aspect as our own and may be studied in Plate 58 of the Palæographic Society. The Cod. Durmachensis or Book of Durrow (6) is of the same school as are the Gospels of Mac-Durnan of the viiith or ixth century, once Archbishop Parker’s, now at Lambeth, with the usual illuminated title page; the Bodleian Mac-Regol, in the Rushworth collection (ascribed to Mac Riagoil, Bp of Birr, who died A.D. 800), with an interlinear gloss of the tenth century, is declared by Bentley to be so like our *Chad*, that it might be the work of the same scribe. But the noblest copy of the whole class, the Lindisfarne or Book of Durham (Brit. Mus. Cotton D. iv, of the viith or viiith century), with an interlinear xith century version in the Northumbrian dialect, although its title page Matth. i. 18 is a little inferior to that of S. Chad, is on the whole marvellously like it, and is absolutely unrivalled for beauty and quality. It contains the same kind of Runic (?) characters as S. Chad in its illuminated title pages. Nearly all the above-named cognate copies had been collated by Bentley in Trin. Coll. B. xvii. 5 for his edition of the N.T., and then lost sight of till the present generation.

5. We will now enumerate the orthographical and grammatical forms which occur in the Chad Gospels. They will not help us much in fixing its precise date, since nearly all of them occur, to much the same extent, in the Codex Bezae, which doubtless is at least a century older. These are collected by Scrivener (*Introduction to Cod. Bezae*, Chap. III), and are here indicated by *d*.

ORTHOGRAPHY. (a) Instances of the irregular presence or absence of the aspirate (*d*, p. xlii) are not very numerous. At the beginning of a word: *abeo*, Matth. iii. 9; vi. 1, 24; Marc. vi. 55; *aesitaveritis*, Matth. xxi. 21; *arundo*, Matth. xxvii. 29, 30, 48; Marc. xv. 19; *eres*, Marc. xii. 7; *imno*, Matth. xxvi. 30; Marc. xiv. 26; *odie*, Matth. vi. 11; *odiernum*, Matth. xxvii. 8; *ora*, Matth. ix. 22; xxvi. 45; *orreum*, Matth. iii. 12; xiii. 30. Or in the middle of a word: *coortem*, Matth. xxvii. 27; *exibebit*, Matth. xxvi. 53; *proibuimus*, Marc. ix. 37; x. 14.

(b) Instances of *h* redundant (*d*, p. xliii), *habeo* (for *abeo*), Matth. xxi. 29; xxvi. 42; *habetae*, Matth. xxviii. 9; *habundo*, Matth. xiii. 12; xxiv. 12; xxv. 29; Marc. xii. 44; *haliam*, Matth. xix. 9; *have*, Matth. xxvii. 29 (*ave*, Marc. xv. 18; Luc. i. 28); *hiejulantes*, Marc. v. 38; *honorati*, Matth. xi. 28; *honus*, Matth. xi. 30; *horo*, Matth. xxvi. 41, 42; Luc. i. 10; *horte* (for *orto*), Marc. xvi. 2; *hostium*, Matth. xxvii. 60; Marc. xv. 46; xvi. 3; *hunus*, Matth. xxvii. 38 *semel*. Even in the middle of a word: *abominationem*, Matth. xxiv. 15.

(c) Consonants are perpetually interchanged: e.g. *b* and *v* often, *b* and *p* little less frequently (*d*, p. xliii). Thus *baptista*, Matth. xi. 11; *davit*, Matth. xxii. 42; *nobi*, Matth. xxvi. 28; *parabulum* (for *parvulum*) Matth. xviii. 2, 5 (non ver. 3, 4); *puplicani*, Marc. ii. 15. So *d* and *t*, *ad* (for *at*) Matth. ix. 12,

22; *aput*, Matth. xxvi. 55; xxviii. 15 (not Marc. x. 27); *capud*, Matth. v. 36; vi. 17; xxi. 42; xxvi. 7 (not xiv. 8; xxvii. 29); Marc. vi. 24, 25, 27, 28; xiv. 3; *quando* (for *quanto*), Matth. x. 25; *timiti* (for *timidi*), Matth. viii. 26; *velud*, Matth. xxviii. 4; Marc. viii. 24; ix. 2; x. 15. We sometimes find c for g: *crucificetis*, Matth. xxiii. 34; *crucificatur*, Matth. xxvi. 2. Again, f stands for ph, in *profeta*, *blasfemia*, *fariseus*, *caiafas* usually: so f for v, *fice*, Luke i. 5; *conficiabantur*, Marc. xv. 32.

But ch for c is probably an Irish form, as *Abraham* always, and in the Books of Kells and Durrow (but c erased in Marc. xii. 26); *chippocritis*, Marc. vii. 6; *gechenam*, Marc. ix. 42, 44 (not ver. 46); *adpraechensis*, Matth. xxi. 35, 39; *compraechendere*, Matth. xxvi. 55; *vechimenter*, Matth. xvii. 23; (xxvii. 14); Marc. iii. 12. Also c for qu: *coincinare*, Marc. vii. 15, 20; *locitur*, Marc. ii. 7; *reciescite*, Marc. vi. 31; *trancillitas*, Marc. iv. 39.

The reduplication of s is quite a speciality in this manuscript, as *Mosses*, Matth. viii. 4. So *accusso*, *farissei*, *inlusserunt*, passim. On the contrary we meet with the single s in *egresus* and such like words almost always.

(d) As in Codex Bezae (*d*, p. xliii), the diphthong ae is frequently changed into the simple e, and vice versa: *fatuae*, *gehenne*, Matth. v. 22; *irae*, Matth. ii. 22; *millae*, Matth. v. 41; *saecundum*, Luc. i. 9, 38; *silvestrae*, Matth. iii. 4; *ungae*, Matth. vi. 17. Even more constant is the interchange of e and i: *ancella*, Matth. xxvi. 69; Marc. xiv. 66; Luc. i. 38, 48; *cantellabrum*, Marc. iv. 21; *ciciderunt*, Matth. xiii. 5, 8; *clamantes*, Luc. iii. 4; *decebat*, Luc. iii. 7; *flagillatum*, Matth. xxvii. 26; *Johannis* (nom.), Matth. iii. 1, 4, 14; *mercidem*, Matth. x. 42; *praesis*, Matth. xxvii. 21; *zezania*, Matth. xiii. 25, 27, 29 (non ver. 36, 38, 40). The interchange between o and u may be called perpetual: *agriculis*, Marc. xii. 1; *centorio*, Matth. viii. 5, 8; xxvii. 54; Marc. xv. 39, 44, 45; *consulari*, Matth. ii. 18; *consulationem*, Luc. ii. 25; *commonibus*, Marc. vii. 2, 5; *commotationem*, Marc. viii. 37; *decorio*, Marc. xv. 43; *diabulo*, Matth. iv. 1; *parabulis*, Matth. xiii. 1; *postolasset*, Matth. xiv. 7; *prumptus*, Matth. xxvi. 41; *purpora*, Marc. xv. 17, 20; *putius*, Matth. xxv. 9; *soffocaverunt*, Matth. xiii. 7; *tonicam*, Matth. v. 40; x. 10.

y is used only in *Moyses* (e.g. Luc. ii. 22), and *Pylato*, Luc. iii. 1: but *paraliticus*, *sinagoga*, *mirram* (Matth. ii. 11), wherever they occur.

The reduplication of i long in *hii*, *hiis* is frequent, though rather less so than in Cod. Bezae (*d*, p. xliii). The letter l is also doubled, especially in the conjugations of *fero* and its compounds: *adtulli*, Marc. vii. 16, 19 (not Luc. ii. 22); *obtullerunt*, Marc. xii. 16; *sustullerunt*, Marc. viii. 8 (non ver. 19); *tollerunt*, Matth. xiv. 12. Other unusual forms are *didragma* prim. (Cod. Amiatinus), *detrama* secund., Matth. xvii. 24; *thensaurus* in Matth. ii. 11 only, but eleven times in Cod. Bezae: *quandiu*, Matth. xxv. 40, 45; Marc. ix. 18; *quotiens*, Matth. xxiii. 37: also *super* (for *supra*), Matth. xxiv. 45; xxv. 23; Luc. ii. 8; *nubs*, Matth. xvii. 5; Mark ix. 6; *langorem*, Matth. iv. 23; *imfirmos*, Marc. vi. 5.

GRAMMATICAL anomalies. (a) More interesting, and in a philological sense more profitable, are the variations from the ordinary grammatical forms, although even here there is little that may not be paralleled (*d*, pp. xl. xlii) in other copies near the Chad MS. in date: e.g. *sindon* masc. Matth. xxvii. 59; *alio* (dat.), Matth. viii. 9 (so Cod. Amiatinus); *discubitos*, Marc. xii. 39; *domu*, Matth. xiii. 1 (Kells), 57; xxiv. 17 (Kells); xxvi. 6; Marc. x. 10; xiii. 15; xiv. 3; Luc. i. 69; *domus* (accus. pl.), Marc. x. 30; xii. 40; *zezaniam*, Matth. xiii. 27. So in conjugations of verbs, *adtendere*, Matth. xvi. 12;

apparunt, Matth. xiii. 26; *confortebatur*, Luc. ii. 40; *crescere*, Matth. xiii. 30; *facire*, Matth. xvi. 25; *nescibatis*, Luc. ii. 49; *nuntientibus*, Marc. xvi. 14; *pariret*, Luc. ii. 6; *respondis* (Cod. Amiatinus, Tregelles, not Abbott), Marc. xv. 4; *respondite*, Marc. xi. 29, 30; *sumire*, Marc. viii. 14; *vidiamus*, Matth. xxvii. 49.

In the Chad MS., as in *d*, we mark the self-same peculiarity which Dr Abbott notices in the Dublin MS. which he names "Usserianus alter" at Dublin, "Participium praesens secundae et tertiae conjugationis in casu nominandi, fere semper 'iens' sonat" (*Evangeliorum Versio Ante-Hieronymiana*, Pars Prior, p. xv): e.g. *discendiens*, Marc. xv. 30; *respondiens*, Marc. xv. 2, 12; *vidiens*, Marc. xv. 39. So *dixerunt*, Matth. xxv. 8; xxvi. 35.

(b) The strong Grecism *ista fiat*, Marc. xiii. 4; also *factus est iste*—*mirabile*, Marc. xii. 11, stand alone for the syntax: *eos nocebit*, Marc. xvi. 18, follows the Vulgate (Cod. Amiatinus et Cod. Aureus).

6. We will now speak of the abridgments in this Codex. Besides those of the most ancient class \overline{ds} , \overline{dns} (sometimes at full length, Matth. xxiv. 45), $\overline{ih̄s}$, \overline{sps} , \overline{xpi} (for *Christi*), and a straight line—over the final letter of a word for m or n, there are others which might suggest a later date. Such are \overline{c} (for *est*), Matth. xxi. 42; Luc. ii. 21, found also in Belsheim's Codex Aureus (*a*, vth or vith century), in the Zurich Psalter (viith century), and in the Codex Augiensis (*f*¹, Scrivener, p. xxxi, ixth century): \overline{h} (for *autem*), Matth. i. 22; v. 37, but rarely in Chad, oftener in *a* (\overline{h} '), in *f*, Book of Kells (title page, Matth. i. 18): \overline{h} called the Tironian sign by Bensly (4 Esdras, p. 604). So Cod. Usser. 2, Matth. xxvii. 7. \parallel (for *enim*), Marc. vii. 25 and in *f*. Again (especially after b or at the end of a line), $\overline{}$ for *us*, Matth. xiii. 32; Marc. x. 30; xvi. 12; Luke i. 5, in *a*, *f*, Kells: *faciam* for *faciam'* or *faciamus*, Matth. xvi. 4; xvii. 6: \overline{p} (for *pro*), with Zurich Psalter and *f*: \overline{n} (for *non*), Marc. vi. 4; ix. 47 with *f*: \overline{p} (\overline{p} *f* for *per*), Matth. vii. 28; Luc. i. 70: *q.* (for *qui*): *qui.* (for *quia*), Marc. x. 42: $\overline{qm.}$ for *quum*, but Matth. v. 3 for *quoniam*: and other abridgments equally obvious to the reader.

7. We proceed to examine in some detail the internal character of S. Chad's manuscript, and the critical principles which it serves to illustrate.

It is generally known that S. Jerome's revised version of the New Testament, put forth towards the end of the fourth century of our era, was not very favourably received by the Christian world. Old habit long prevailed to maintain both the public and private use of the Old Latin Version, in one or other of its modifications, which even those who clung to it would yet confess to be inferior in accuracy, if not in vigour, to the work of S. Jerome that was designed to supersede it. The Codex Amiatinus now at Florence, but brought from the Cistercian Monastery of Monte Amiata in Tuscany, is universally acknowledged to represent S. Jerome's revision in its purest shape; and, as it is the most ancient (written about A.D. 541), so is it the best standard of the Latin text as adopted by him. It has been collated and edited both by Tischendorf (1850, 1854) and by Tregelles (1857—72), whose earnest endeavours to secure extreme exactness have only been frustrated by that law of nature which forbids to us all absolute immunity from error. For at least four centuries after S. Jerome's attempt nearly all extant manuscripts exhibit a text more or less mixed, the elder incorporated with the younger, only that

¹ The parallel Latin (*f*) of Cod. Augiensis (F), as containing only S. Paul's Epistles, is of course not available to us in the Gospels for critical purposes, but its independent value has been recently vindicated in "Epistularum Paulinarum Codices Graece et Latine scriptos Augiensem Boernerianum Claromontanum examinavit inter se comparavit ad communem originem revocavit Petrus Corssen. Specimen Primum ad Programma Gymnasii Jeverensis additum." H. Fiencke Kiliensis, 1887.

as time went on, the Vulgate gradually displaced the Old Latin, both from the Church service and the libraries of Biblical students. Now the S. Chad Gospels is one of these mixed copies, which modern editors sometimes call *Versiones Ante-Hieronymianae*, a term we do not ourselves employ, inasmuch as in the case we have in hand it would imply a larger intermixture with the elder matter than it actually contains. Yet a comparison of the two, Codd. Amiatinus and S. Ceaddae, will suffice to shew that the two texts cannot be regarded as identical. Matth. v. 29. *unum* Am., *una pars* Chad; vi. 30. *minimae* Am., *modice* Chad (*modicae* Clementine Vulg.); vi. 31. *quo operiemur* Am., *quid vestiemur* Chad; vii. 9, 10. *porriget* Am., *dabit* Chad; vii. 25. *intruerunt* Am., *venerunt* Chad; ix. 17. *rumpuntur—effunditur—pereunt* Am., *rumpentur—effundetur* (4), (5), (6), *peribunt* Chad; xv. 17. *secessu* Am., *secessum* Chad; 32. *turbæ* Am., *huic turbæ* Chad; 33. *turbam tantam* Am., *turbæ tante* Chad; xvi. 2. *erit* Am., *erit cras* Chad; 8. *dixit* Am., *cogitationes eorum dixit* Chad; 12. fin. + *adattendere sibi* Chad, not Am. 14. *Heliam*, *alii vero Hieremiam* Am., *Hieremiam*, *alii vero Heliam* Chad; 19. *in caelis* bis Am., *et in caelis* Chad (Clementine Vulg.). 24. *semet ipsum et tollat* Am., *se ipsum sibi et tollet* Chad; 28. *hic stantibus qui* Am., *his adstantibus quia* Chad; xxi. 27. *faciam* Am., *facio* Chad, Clementine Vulg., but in ver. 31 *regno* Am., Chad against *regnum* Clementine; xxvii. 35. *ut impleretur* ad fin. *versus* habet Am., Clementine; *omits it* Chad, MSS. Vulg. complures optimi (*Fuld. For. Tol.*). These instances of variations between Vulg. and Am. might be enlarged indefinitely, but enough has been cited to shew their character.

We will now illustrate the value of our manuscript in the case of some of its rarer readings, wherein it differs from or agrees as well with chief Greek authorities as with other forms of the Latin and other versions, not only with Cod. Amiatinus (1), but with Dublin A. 4. 15 (below p. xiv, Usserianus 2), Usserianus alter (below p. xiv, 3), Codex Aureus, Belsheim (4), Book of Kells (5), Book of Durrow (6). For (2), (3), (5), (6) and in part for (1) we are indebted to the learned labours of Dr Abbott's *Evangeliorum Versio Ante-Hieronymiana*, Dublin 1884. Readings are also taken from *d*, the parallel Latin of Cod. D (p. viii), which is much with (2).

Matth. v. 28. *eam* secundum omitted also in (3), so Cod. Δ (an Irish copy, see p. vii). vii. 12. + *bona ita* (after *homines*) with (4). vii. 13. *quam* (for *quia*) with (5) and four other Old Latin Codices. viii. 5. *init. + post hæc* with (5) and five other Old Latins and Cureton's Syriac. 10. *quia apud nullum* (for *non*) Codd. Gr. B, 1, four Latin versions, Cureton's Syriac. 12. + *hujus* (after *regni*) with (5), (6) and four other Old Latins. 20. *tabernacula* (for *nidos*) with (4), (6). 24. + *erat enim illis ventus contrarius* (before *ipse*) with (5), two Old Latins and the Jerusalem Syriac. ix. 32. + *et surdum* (after *mutum*) with (5), five Old Latins. In *d* *surdum* for *mutum*. x. 15. fin. + *vel domui* (alone). 16. *sicut oves* omitted (alone). 22. + *gentibus* (after *omnibus*) also alone. + *usque* (before *in finem*) with (4), (5), and Clementine Vulgate. 29. fin. *sine voluntate dñi patris vestri qui in caelis est*, but *sine patris vestri voluntate qui in caelis est* (4), fin. + *qui in caelis est* (5), with three Old Latins, the Egyptian Memphitic and Æthiopic versions. 31. *multo magis* (for *multis*) alone. xi. 2. omits *duos*, with five Old Latin and Cureton's Syriac version. xii. 13. + *manum suam* (after *extendit*) with five Old Latin and three Syriac versions. 40. *ventre* (for *corde*) alone. xiii. 2. *omnes stabant* (for *omnis turba stabat*) with (5). 3. omits *in parabolis* alone. 19. *malignus* (pro *malus*) with (3), (5), *d*, a notable variation. 27. *ad patrem* (for *patris*) alone. 39. *zabulus* (for *diabolus*) with (6). 47. omits *piscium* with (4), (6), *d*. xiv. 3. *timuit* (for *tenuit*) alone. xv. 20. *hominem* (for *manibus*) alone: *errore*. xvi. 9. + *enim*,

(after *nondum*) alone. xvii. 26. *dicente autem illo* (for *et ille dixit*) with Codd. Gr. B, 1, the two Egyptian and the Armenian versions. xviii. 7. + *illi* (after *homini*) with Cod. Gr. X, (3), (5), Clementine Vulgate, Thebaic Egyptian and two other (not Syriac) versions. 22. + *et* (after *septuagies*) with (3), (5). 26. + *dñe* (after *in me*) with (2), (3), (5), three Latin versions, two Syriac, two Egyptian, the Armenian and Æthiopic; before *dicens* (4). xix. 25. + *et timebant* (before *valde*) with Cod. Gr. D, (*d*), (2), (hiat 3), (5) with six Old Latin and Cureton's Syriac versions. 29. *uxores* (for *uxorem*) alone? xxi. 20. + *ficulnea* with (5), one Old Latin, and Syriac versions: + *ficus d.* 44. *justum* (for *istum*) errore; *corrigit secunda manus.* xxiv. 13. *permanserit* (for *perseveraverit*), (4), (5). 45. *putas* omitted (*ἄπα*) with (2), (3). xxv. 15. *opera sua* (for *propriam virtutem*) alone. 22. *alter* (for *autem*) alone. xxvi. 7. *capud ejus recumbente ipso* (for *caput ipsius recumbentis*) with (2), (3), (4), (5). 11. *habebitis* (for *habetis*) twice with (3), (5), (6): but (4), second only. 21. *manducantibus* (for *edentibus*) with *d*, (2). 23. *quibus ille...dixit* (for *At ipse...ait*) alone. 26. *ipsis manducantibus* (for *cenantibus eis*) with *d*, (2). 36. *agrum qui* (for *villam quae*) with (2), but *in villam qui* (4). 58. *in atrio* (for *intro*) alone, fin. + *rei* with *d*, (2). xxvii. 1. + *omnes* (for *seniores*) alone. 9. *fili* (for *a filiis, de filiis d*) with (3. *filiis*). 16. + *quem voluissent* (before *insignem*), error from ver. 15, alone. 32. + *venientem obviam sibi* (before *nomine*) with (3), (5), Cod. D, *d* and six other Latin versions: *venientem obviam* (2). 37. + *xps* (after *ihs*) with (3). 40. + *va* (before *qui*) with Clementine Vulgate (Vah), *d*, (2), (3), (4), seven Latin codices, two Syriac, Gr. Codd. D, Δ &c. 49. fin. + *alius autem accepta lancea pupungit latus ejus, et exit aqua et sanguis.* This spurious addition is discussed in Scrivener's *Plain Introduction*, p. 543, Warfield's *Textual Criticism*, p. 135, who justly says, "The intrinsic evidence seems immovable against the insertion," while the external evidence of Cod. B and its associates looks at first sight irresistible in its favour. Of the Latins it appears in (3), (5) and about four other like copies of the Vulgate mixed with the earlier versions in addition to our Chad, Usser. 2, and Kells. 59. *mundo* (for *munda*) with (2). 63. *tertium diem* (for *tres dies*) with (2) [*diem* only remains], (5). 64. *hodiernum diem* (for *diem tertium*) alone. 65. *militēs* (for *custodiam*) with (2), (5), and Cod. Claromont. (ivth or vth century), in Tregelles N.T., but (4) *custodes* with Cod. D p.m., *d*, six Old Latin and the Armenian version. xxviii. 5. + *xpm* (after *iħm*) alone. 19. + *nunc* (before *docete*) with *d*, (5): but *νῦν* (not *οὔν*) in Gr. Cod. D and three Old Latins. Chad and Kells have both *ergo nunc*. 20. om. *Amen* (substituting *finit, finit*) with Codd. Gr. A p.m. B, D, 1, 33, &c., *d*, and three Old Latin, Clementine Vulg., Memphitic and Armenian versions. Thus too renders the Latin inscription at the foot of S. Luke's portrait (above p. vi), (1) and two Syriac versions read 'Αμην with A s.m.

Marc. i. 8. omit *spu sco* alone: errore. 32. + *varis langoribus* (after first *habentes*) with *d*, (2), (5), five Old Latins and Gr. Cod. D. 37. + *ergo* (after *quia*) alone. 41. omit *volo* alone. ii. 2. + *domus* (after *caperet*) with (5). 8. *sco* (for *suo*), with one Old Latin (*g*²). But (2) omits *suo*. 9. *Surge, et ambula tolle gravatum tuum in domum tuam* [for *Surge et* (Clementine Vulg. om. *et*) *tolle grabattum tuum et ambula*]. Here again *g*² is nearest, *et ambula et tolle grabbattum tuum et vade in domum*, so (2). But *et ambula* omitted in *d*, (2), (4); *ambula in domum tuam* (5): omit *surge et* (3). Strange confusion: compare Gr. Cod. D. 26. + *solis* (before *sacerdotibus*) with (2), (3), (4), (5), (6), Gr. Cod. Δ &c., eight Old Latins, Memphitic, Armenian and Æthiopic versions. iii. 15. fin. + *et ut circum euntes prædicarent evangelium*, with (5). 17. *barnarches* (for *boanerges*), *boanges d*, (2), *boanergis* (5). iv. 31. + *Sic est enim*

(before *sicut*), but (3), (5), (6), *sic est ut*. v. 28. + *intra se* (after *enim*), with *d*, (2), (5), four Old Latin and the Armenian version, Gr. Cod. D &c. 42. + *omnes* (before *stupore maximo*) with *d*, five Old Latin versions and Gr. Cod. D. vi. 3. *filius fabri et* (for *faber, filius*) with (2), (4), (5), (6), seven Old Latin, good Greek cursive MSS. 5. *multam* (pro *ullam*), with (2), one Old Latin version, and *virtutes multas* in two others. 23. + *multa* (before *quia*) with *d*, (5), two Old Latin and the Armenian version, with Gr. Cod. D, as usual. 27. + *confestim* (before *speculatore*), with three Old Latin versions, Gr. Codd. AD (*statim, d*), and most Greek copies. 40. *per singulas arias* (for *in partes*), alone. vii. 13. + *vestro* (after *similia*) alone. viii. 12. + *sco* (after *spu*) alone. 17. + *in cordibus vestris* (after *cogitatis*) with *d*, (5), five Old Latin and one form of the Harclean Syriac, Armenian, and Æthiopic versions, Gr. Codd. DU. 23. + *deflens* (before *eduxit*) alone. ix. 16. *inmundum* (for *mutum*) with *mudum* (2), *inmundum* (3), (5), (6). 18. + *mala* (before *incredula*) alone. 36. *cujus modi* (for *ejus modi*), *smodi* (2). x. 6. omits *creaturae*, with *d*, two Old Latins, Gr. Cod. D, the (true) Peshito Syriac. 7. *init. + et dixit*, with *d*, (2), five Latin copies, Gr. Cod. D, &c. 14. *caelorum* (for *dī*) alone. 17. + *dicens* (before *Magister*) with *d*, (2), Gr. Cod. D &c., six Latin copies, Peshito Syriac, Gothic and Armenian versions, Clement. fin. *habeam vitam aeternam* (for *aeternam vitam percipiam*), *aeternam vitam p.* [sic] (2), *aeternam vitam recipiam* (5). 19. omits *ne fraudem feceris* with (2) [videtur], with B p. m. Δ, 1 &c., Armenian. 21. omits *dilexit eum* alone. 32. *praedicabat illis* (for *praecedebat illos*) alone. 33. + *et senioribus* (after *scribis*) with (4), (5). 40. *mecum dare* (for *meum dare*) with (2), + *vobis*, (3), (5), (6), three or four Latin copies, Clementine Vulgate and Æthiopic. 51. *rabbi* (for *rabboni*), *d*, six Latin and Peshito versions, Gr. Cod. D. xi. 2. + *asinae* (after *pullum*) with (4), (5 *assinae*). xii. 7. *venit* (for *venite*) alone. 11. *factus est iste...mirabile* (for *factum est istud...et* [Clem. Vulg. omits *et*] *est admirabile*), but *factus* (3). 42. + *aera* (before *duo*) with *d*, (4) *aera minuta duo*. xiii. 2. omits *omnes* with (2). 11. fin. + *qui loquitur in vobis* with (5). 14. *traditam* (for *stantem*), alone. 18. *fiet fuga vestra* (for *fiant*) with (3), (5), [adding *vel sabbato* (5) Cod. Gr. L, g²], with A, X &c., one Latin, two Syriac, Thebaic, Æthiopic &c. versions. 26. + *caeli* (after *nubibus*) with (3). 28. + *arbore* (after *autem*), with (5). 35. omits *domus* alone. *ibid.* + *utrum* (before *sero*) with Gr. Codd. Ⲙ (Codex Sinaiticus), B, C, L, Δ, one form of Harclean Syriac, both Egyptian and the Æthiopic versions. xiv. 3. omits *spicati*, with Gr. Cod. D: *pistici d*, (3), (4), *piscati* (6) p. m. 7. *habebitis bis* (for *habetis*) with (3), (4), (5), (6). 8. + *enim ungento* (before *ungere*), + *unguento d*, + *enim* (3), (5). 15. omits *grande* alone. 19. fin. + *sum dne*, εἰμὶ Παῦς Gr. Cod. A. 21. *non nasci* (for *si non esset natus homo ille*) alone. 24. + *et aeterni* (after *novi*) alone. 27. + *in me* (before *in nocte*) with (4) and common text and manuscripts, Clementine Vulgate, six Old Latin, two Syriac, both Egyptian, Armenian, and Æthiopic versions. 35. + *in faciem* (before *super*) with *d*, (2), with Gr. Codd. D, 1, 69 &c., eight Old Latin and the Armenian versions. 40. + *a sumno* (after *ingravati*) with *d*. 43. *Judas Scarioth*, with (1), *marg. secundā manu* (2), (3), (4), (5), (6), *Iscariotes* Clementine Vulgate: (1) p. m. omits Σκαρίωτης Cod. D, *d*, seven or more Old Latin, both Syriac, Armenian. *ibid.* omits *multa* with (2), (4). *ibid. fustibus* (for *lignis*) with *d*, (2), (4), (5). So ver. 48, *d*, (4) [hiat (2)]. 44. *ducite cum monitione* omits *caute* with (4), (5), (6). But *diligenter d*, (2), *ducite cavete* (3). 54. + *stans* (before *secutus*) alone. 58. omits *non*, mere error. xv. 7. + *in carcere* (post *autem*) alone: a gloss. 8. fin. + *per diem solemnem ut dimitteret unum vinctum*, with (2) [mutilated]: a gloss. 12. + *illi quem dicitis* (after *regi*), with A, D, 1, 13 &c., Old Latin, Thebaic and Armenian versions. (Cod. B adds λέγετε.) 28. *veritas deputata* (for *reputatus*); but ...*timatus* (2) [mutilated], *deputatus* (4), (5), (6).

38. + *ecce* (before *velum*) alone. 39. + *et* (before *qui*) alone. 44. + *cum* (before *jam* prim.). xvi. 3. fin. + *erat autem magnus nimis* (see ver. 4) with (5), Gr. Cod. D, *d*, two Old Latin and the Jerusalem Syriac versions. 10. *loquentibus* (for *luentibus*) alone, *errore*. 14. fin. + *nuntientibus* with (5 *nuntiantibus*).

Luc. i. 13. *ecce audita* (for *exaudita*) with (2). 28. *bene dixit* (for *dixit*), with (2): *εὐηγγελίσατο αὐτὴν καὶ εἶπεν* with Gr. Cod. A, a few good later copies, four Old Latins, one form of the Harclean Syriac. 29. *locutio* (for *salutatio*), fin. + *quod ita eam benedixis...*(2), *quod sic benedixisset eam* (4), with six Old Latins: Chad seems alone. 30. Between *Maria* and *invenisti* + *et ait angelus ei ne timeas Maria, ipsa autem cum vidisset mirata est introitu ejus Et erat cogitant quid sic benedixisset eam. Et dixit ei angelus dñi noli timere Maria*, a confused gloss. ii. 4. *civitatem*, with (1), in *civitatem* Clementine Vulgate (2). 5. fin. + *de spū sco*, with (5). 7. + *et possuit* (before *in praesepio*), with (2), (3), (4). 11. *dñi* (for *dñs*), with (2), Jerusalem Syriac. *ibid.* fin. + *quae vocatur bethlem*: but *quae dicitur bethlem* (3). 14. *excelsis* (for *altissimis*), (2), (4): *altis d.* 15. + *dicentes* (before *Trans eamus*), with Gr. Cod. Sinaiticus and five Old Latins. 28. *eum* (for *deum*), alone: seems a mere error. 29. *dimitte* (for *dimittis*), with (2), (5), (6): *demitte* (4). 33. *joseph et mater ejus* (for *pater ejus et mater*) with eight Old Latins, so (2), (4), with Gr. Codd. A, X, two Syriac, Æthiopic and Goth. versions, one Memphitic codex. 37. + *do* (after *serviens*), alone, a mere gloss. 48. + *et cum vidissent eum expaverunt* (before *et dixit*), but *et viso* [(2) *visio*] *illo expaverunt* (2), (4). *ibid.* *sic* omitted also (1), (2), not (4), (5), (6). *ibid.* + *et tristes* (after *dolentes*) with (2), Gr. Cod. D *d*, five Old Latin and Cureton's Syriac version. iii. 2. *dñi* (for *dñ*), with *d*, (2), (4), (5), (6), Clementine and other Vulgate, three or more Old Latin copies, Clement, Origen lat. 5. + *omnia* (before *prava*), with (2): against all other authorities and Origen's express testimony.

8. These passages, about 161 in number, thus minutely analysed, comprise nearly all the more important variations of the Chad manuscript from the Vulgate standard, the great Codex Amiatinus, and when carefully scrutinised amply suffice to shew the critical character of this venerable document. About a quarter of them (39 at least) resemble in their readings the precious fragment¹ at Dublin (A. 4. 15), in our collation indicated by (2), a semi-uncial (see p. vi, note 1) wherein the Gospels stand in the ancient Western order (Matthew, John, Luke, Mark), as in its contemporary Codex Bezae (D); the date of both may very safely be fixed before the close of the sixth century. Dr Hort (*N. T. Notes on Select Readings*, p. 4) distinguishes this fragment as *r*, but had access to only a few of its readings. The other document, now first collated by Dr Abbott, 3 (above, p. vi, note 1), and by him named *Usserianus alter*, also a semi-uncial, is at Dublin among Primate Ussher's books, apparently unclassified. It is later than its fellow, perhaps written in the ninth century. A subscription declares that it was the work *Columbae scriptoris* (certainly not of the great saint, who died A.D. 597), and that he wrote it *per xii dierum spatium*, which is possible enough, since it is full of errors of all kinds. Dr Abbott counts some twenty cases of *homoeoteleuta* (Præf. p. xvi), a fact which proves gross carelessness on Columba's part. The four Gospels stand in the common order, but are full of lacunæ². The references to (3) in our analysis (pp. xi—xiv) are much fewer than to (2), and it often agrees with the Book of Kells (5), which, as we have before stated (p. viii), closely

¹ Less than half of the portion of the Gospels contained in S. Chad is available to us in Dr Abbott's work (above, p. xi), every leaf being rendered partly illegible by damp and decay, and the leaves on which the following were written being entirely lost: Matth. i. 1—xv. 16; xv. 30—xvi. 13; xxi. 4—21; xxviii. 15—20; Marc. xiv. 37—39; 57—xv. 8; xv. 28—xvi. 20.

² We subjoin them, that no one may look for the evidence of *Usser. alter* (3) where it is not to be had. Matth. i. 11—18;

resembles the Chad MS. in age, country, and character: its text is closer to that of Columba. Of the new Codex Aureus¹ at Stockholm, so admirably edited by Belsheim (4), comparatively little use has been made in our analysis. It belongs to a different school, and, early as its date may be (the sixth or seventh century, though alleged to be "ante Hieronymum"), it contains fewer traces of the elder versions than any other we have here used; which means that Jerome's revision was more fully accepted at an early date in the region wherein it was written. For the Books of Kells (5) and Durrow (6) see above, p. viii.

Of the older forms of the Latin version, be they originally one or more², denoted in the critical editions by the small and (in Tregelles) by the italic letters of the alphabet (*a, b, c, &c.*) it is not often that the variation of this manuscript is not supported by several of them, and that by copies of the most importance. This indeed is the characteristic feature of S. Chad, that it yet retains the readings of the versions before Jerome, together with no inconsiderable portion of his emendations. Jerome's Vulgate was at the date when S. Chad was written gradually gaining the upper hand, but had hardly yet secured it. This mixed text could not be exhibited in a printed book, but, so far as it extends, appertains specially to a written one. The text of these Old Latins (*a, b, c, d, &c.*) being naturally regarded as belonging to the primitive Western text, those venerable manuscripts and versions that are akin to that text are found much to support it wherever in our analysis they countenance the variations of S. Chad. Of Greek manuscripts, the chief is well known to be Cod. Bezae: hence we are not surprised to note Cod. D as favouring them in our analysis 24 times, one or more of the Syriac versions 27 times, and that although Cureton's Syriac does not contain S. Mark. Of the other versions, S. Chad is with the Egyptian 14 times, with the Æthiopic as many, with the Armenian twelve. Of the other Greek manuscripts of the highest class, on the other hand, it agrees with the Codex Sinaiticus (Σ) only twice (Marc. xiii. 35; Luke ii. 15), with the Codex Vaticanus five times, Cod. Δ (the Irish copy at S. Gall, p. vii) five times, other codices (e.g. A, U, X, Λ) about eight. Of unsupported variations some 42 are not countenanced by any other authority known as yet, and might reward further searches among other forms of the Old Latin yet in existence; a few seem due to mere errors in transcription on the part of our scribe. There is also a tendency to additions by way of a weak gloss: e.g. Matth. xxvii. 32, 37, 40; xxviii. 20; Marc. ii. 2; iii. 15; xiii. 11, 26, 28; xiv. 8, 40; xv. 7, 8, 12; xvi. 14; Luc. i. 30; ii. 5, 11, 37, 48. From this discussion we may easily gather both the critical value and counterbalancing defects of this proud possession of the Dean and Chapter's Library at Lichfield.

9. There have been several partial attempts to collate this manuscript at various times, but the only one I have seen is that made by the illustrious Bentley, completed by him with a care he had not always bestowed on this kind of work, and preserved among his other materials in the margin and

ii. 6—iv. 24; v. 29—xiii. 7; xiv. 1—xvi. 13; xviii. 31—xix. 26; xxvi. 18—45; xxvii. 58—xxviii. 20; Marc. iii. 23—iv. 19; v. 31—vi. 13; xv. 17—41; Luc. i. 1—13; ii. 15—iii. 8: the rest does not concern us. The MS. ends Johan. x. 3.

¹ "Codex Aureus sive Quattuor Evangelia ante Hieronymum Latine translata. E Codice membranaceo partim purpureo ac literis aureis inter extremum quintum et iniens septimum saeculum, ut videtur, scripto qui in Regia Bibliotheca Holmiensi asservatur. Nunc primum examinavit atque ad verbum transcripsit et edidit Johannes Belsheim." Christianæ, 1878.

² I assent to the statement of the most recent writer on the subject, Professor B. B. Warfield (*Textual Criticism*, p. 66, 1887), "It is still uncertain whether one or two parent stocks lie at the base of the Old Latin MSS., but the Old Latin testimony is very distinctly that of two strongly marked types."

vacant spaces of Sonnius N. T. 1628 in the Library of Trinity College, Cambridge (B. xvii. 5): see Scrivener's *Plain Introduction*, 3rd edition, pp. 453—5. It does not appear at what precise period this collation was made, but since its index-letter (ξ) is usually set at the end of his record of copies collated, and sometimes crowded in as if it were an addition, we may infer that it was among his last labours bestowed on the criticism of the Greek Testament. Bentley's collation I have diligently compared with my own, the Codex itself lying before me to correct or supplement our respective oversights (for who shall reproach us if through mere inadvertence we have both made not a few?), so that one may entertain a reasonable hope that our joint representations are not unworthy of confidence¹. On the paper fly-leaves (below, p. 22) Samuel Smalbroke murmurs that Bentley had kept the MS. long in hand, a complaint also made against him at Cambridge for having detained Codex D itself at Trinity Lodge for seven years, and by Boerner's son in regard to Codex G of S. Paul: but a man of genius will perform his task in his own way and at his own times. This Sam. Smalbroke (son of Richard Smalbroke, Bishop of Lichfield from 1731 to 1754), during the 54 years that he was Canon Residentiary of Lichfield, seems to have taken a deep interest in the Chapter Library. As to his statement (p. 22), "Ne totus hic Liber pereat Lectiones (quas vocant) variantes, omnes exscripsi. S. S. 1758," I have found no trace of such papers, and so they must be added to the vast mass of incomplete, or, at least, unpublished materials for the illustration of Biblical criticism, as indeed of every other department of learning and science, whereof every public and most private libraries are full: a spectacle which might well dishearten the youngest and most zealous student, unless he had grace to bear in mind, that while we are bound to do with all our might whatsoever the hand shall find to do, so far as life and strength will allow, the issue rests not with us: *It is not incumbent on thee to finish any matter.*

¹ Bp Wordsworth of Salisbury (*O domus, Episcoporum mater*) puts this matter of comparative accuracy very tersely: "I know by experience that absolute correctness, if not unattainable, is hardly ever attained." (Gospel of S. Matthew, from the S. Germain MS., p. xxx.)

ILLUSTRATIONS.

(To face the Title page) Chad MS. p. 5. Matth. i. 18 illuminated.

(To face p. vii) Chad MS. p. 43. Matth. x. 27—35.

(To face p. 3) Chad MS. p. 217. The Lord's Prayer repeated at the end of S. Mark, apparently p. m. See Introduction p. vii. These three Photographs are the most liberal contribution to this work of L. Tait, Esq., the eminent surgeon, of the Crescent, Birmingham.

S. CEADDAE EVANGELIA

LATINE

CUM CODICE AMIATINO APUD TREGELLESII NOV. TEST. 1857 COLLATA.

N.B. Lectio primae manus per *p. m.* indicatur, secundae manus per *s. m.*: *ras.* vel *eras.* verbum aut literam indicat per rasuram deleri. Hi duo codices passim legunt *caelum &c.*, *israhel*, *qui cum que &c.*, *numquam*, nisi contrarium scribitur. Notantur porro lectiones quibus hi duo codices conjunctim ab editione Vulgata seu Clementina discrepant, inter uncas [] insertae.

S. MATTHAEI Cap. I. 1, 2 abraham. 2. + autem (*post* abraham). isac *bis*. 3. fhares *prim.* zaram. fares *secund.* (h *eras.*). *om.* genuit (*ante* esrom *prim.*: *habet marg., forsan p. m.*). 4. Aras. nason. Nasson. 5. boz *prim.* (o *supra, forsan s. m.*). racab. boz *secund.* + autem (*post* boz). [obeth *bis*]. 6. salamonem. 7. Salamon. robu *prim.* (as *marg., forsan p. m.*). Robuas *secund.* abiud *bis*. 7, 8. assaph. 8. josafad Josafat. joras *secund.* 9. oziam. Jotham *bis*. 10. mannes *prim.* (sen *marg., forsan p. m.*). mannasses *secund.* amos *bis*. 11. *Ante* Et fratres linea ferè tota *eras.*: *litera prima videtur esse J.* transmigrationem babilonis. 12. babiloniae. + autem (*post* Jechonias: *cf. ver. 2*). 12, 13. zorababel. 14. sadoc *bis*. 15. eliazar *prim.* matham Matha. 17. Omnes ergo generationes sunt abraham (*explicit pagina*), *ceteris hujus versûs verbis prorsus omissis*. 18. dispondata. 19. + homo (*ante* justus). Et let (no *inserto, forsan p. m.*). 20. in somnis apparuit. fili. cojugem. ex ea (*pro in ea*). nasceretur (*pro natum est*). *fin. om.* est (↯ *i. q. est marg. s. m.*). 22. adinpleretur. *om.* id. + ^{e supra, s. m.}esaiam (*ante* profetam). 23. *om.* virgo. emanuel. interpretaetatum. 24. praeciperat. 25. eum (u *in a mutato, s. m.*).

Cap. II. 1. bethlem judae. dibus. hierusolimam. 2. eit *p. m.*, est *s. m.* judeorum. stillam ^e(e *s. m.*). 3. herodis (i *in e mutato, s. m.*). omnes (e *in i mutato, s. m.*). hierusolima. eo (*pro illo*). 5. *om.* ei. bethlem judae. scribtum (*om.* est). profetam. 6. bethlem. [reget]. 7. herodis. in *vel re vel tale quid eras. ante vocatis*. 8. bethlem. *om.* et (*post* ite). + eum (*post* inveneritis). *om.* et (*ante* ego). 9. quem (a *supra, s. m.*). 11. procedentes. thensauris. mirram. 12. + sed (*ante* per). regessi (*sic*). 13. recessisent. somnis. aegeptum. herodis. + istum (*post* puerum). *fin. om.* eum. 14. accipit (i *prim. in e mutato, s. m.*). *om.* ejus secessit. aegiptum. 15. adinpleretur. *om.* a domino. profetam. aegipto. 16. herodis (i *in e mutato, s. m.*). delussus. bethlem. exquisirat. 17. adinpletum. herimiam profetam. 18. racheal. consulari. 19. [app. ang. dñi²].

aegipto. 20. querebant. 21. consurgens accipit. 22. quod (*pro* quia). archilaus (i *in* e *mutato*, s. m.). judea. heronde p. m. (n *eras*). temuit p. m.? [illuc]. irae. galilae. 23. adinpleretur. profetas.

Cap. III. 1. johannis (e *pro* i, s. m.). bap (tis *marg.*, *forsan* p. m.). judeae. 2. *init.* et *eras*. penitentiam. adpropinquavit (^{b (supra v)} b s. m.). 3. essaeiam profetam. clamantis (i *mutat.*?). 4. johanis p. m. (n *supra* n, e *pro* i, s. m.). habebant (n *eras*). pillis p. m. (l *priore eraso*). camellorum. pellicam. suos (*pro* ejus *prim.*). locusta. silvestrae. 5. hierusolima. judea. om. circum (*post* iordanen). 6. baptizabantur. [in iord. ab eo]. 7. vidiens (i *secund.* *eras*). fariseorum. saddoceorum. [futura]. 8. penitentiae. 9. vellitis. abemus abracham. quia (*pro* quoniam). [potest]. ex (*pro* de). abrachae. 10. radices. possita. om. ergo. 11. om. vos *prim.* penitentia. [baptizavit]. spū sco. 12. mundabit. orreum. conburet. 13. galilea. iordanem. 14. johannis (e *pro* i, s. m.). prohebebat (e *prim.* *correctum* s. m.). 15. autem (*i.e.* h^r ? *ob spatium*) *eras*. dicet (e *pro* i, s. m.). implere. om. Tunc dimisit eum. 16. + ihs (*ante* confestim). discendentem. [-bam venient-]. 17. *init.* om. et (*habet supra* s. -m.). -conplacui.

Cap. IV. 1. diabulo. 2. xl. bis. esurit. 3. + ad eum (*ante* temptator). isti (i *prim.* *mutat.*?). 4. + enim (*post* est), *cf. ver.* 6, 7. [pane solo]. vivet. 5. adsumpsit eū diabolus (u *mut.* *in* eu~, s. m.). [supra]. 6. ut (*pro* et) in mnibus (o *eras.* *ante* mn, a *super* mn, s. m.). [tollent]. (*Tregell.* *errore* om. forte offendas ad lapidem pedem tuum.) 7. + enim (*post* est). temptabis. 8. adsumpsit. diabolus. 9. [illi]. [tibi omnia]. 10. + retro (*ante* satanas). scribturn est enim. 11. diabolus. 12. + ihs (*post* audisset). johanis. galileam. 13. cafarnaum. [-mam]. zabilon p. m. (u *pro* i, s. m.). neptalim. 14. adinpleretur. [esaiam] profetam. *fin.* + dicentem. 15. zabilon p. m. (y *pro* i, *recenti manu*). + terra (*ante* neptalim). galilae. (s. m. *ponit* ; *post* gal., *jungens* gentium populus). 16. lucem. magnam. + in (*ante* umbra). 17. penitentiam. adpropinquavit (b s. m., *super* v). 18. [om. ihs]. galilae. retia in mare. 19. + ihs (*post* illis). 21. zebedei. [johannem]. zebedeo. refecientes. 22. + suis (*post* retibus). 23. [circum ibat]. galileam. sinagogis. langorem. 24. om. ejus (*supra* s. m.). siriam. varis langoribus (ⁱ -ris : i *supra*, *manu recent.*). conpraehensos. demonia. paraliticos. 25. galilea. decapuli. de hierusolimis et judea (om. de *ante* judea). om. et de (*ante* trans iordanen).

Cap. V. 1. + ihs (*post* autem). 2. Et aperuit os suum et. 3. qm̄. 4. possedebunt. 5. lucent. + nunc (*ante* qm̄ : *sed* quoniam *plenè ver.* 4, 6, 7, 8, 9, 10). consulabuntur. 6. consulabuntur (*pro* saturabuntur). 9. om. ipsi. 11. Beti. + hominis (-es s. m., *post* vobis). fuerit p. m. (n *supra*, s. m.). 12. gaudite p. m. (e *super* i, s. m.). exsultate. mercis (e *pro* i, s. m.). + et (*ante* profetas). 13. salvauerit (e *super* v, n *super* u, s. m.). salietur. valebit. om. ultra. 14. possita. 15. supra (*pro* super). candellabrum. do (^{mo} s. m.). 16. opera vestra bona. vestrem. 17. et (*pro* aut) profetas. adimplere. 18. ito p. m. (o *super* t, o *in* a *mutat* s. m.). usquequo (*pro* donec). fiant. 19. enim (*pro* ergo). 20. plius. fariseorum. 22. dixerit *prim.* (c *in* x *mutato*, s. m.). [racha]. fatuae. gehenne. 23. offerres. 24. ante (*pro* ad). [reconciliare]. venies offerres. 27. mechaberis. 28. quia (*pro* quoniam). mechatus. om. eam *secund.* 29. una pars (*pro* unum : *non ita ver.* 30). 31. uxorerem (*re prim.* *eraso*, s. m.). det illi bellum. repuadi (a *eras.*, i *ad finem addito*, s. m.). 32. mechari. demisam. 33. perjurabis. 34. thronum. 35. hieru-

27
detradet. & di illa auctum prope u p
uerant ubique suo conpore. & s
scilicet nobis signis. —

Domi- noster qui es in celo
us sapientur homin tuum
reuerit regnum tuum. ut
voluntas tua sicut in celo
in terra. Domine nostrum
super suo summum dante
bis odie. & dante nobis
deus nostrum sicut & nos
dimissimus debitoribus nos
ois. & nos inducere
in temptationem sed libera
nos. —

+ +
+ reuelur. + cu. mol. +
+ +

in manu. tuum. & hanc de te tuum. & in manu
di. & in manu. & in manu. & in manu. & in manu.
in manu. & in manu. & in manu. & in manu. & in manu.
in manu. & in manu. & in manu. & in manu. & in manu.
in manu. & in manu. & in manu. & in manu. & in manu.

solimam. 36. capud. + tuum (*post capillum*). 37. *om.* est (*post abundantius: habet supra s. m.*). 38. *om.* et. 39. dexteram maxillam tuam. praebae. 40. ei (*pro illi*). tonicam. remitte ei et (*et ? eras. ante ei*). 41. angarizaverit millae. alia et duo. 42. perit *p. m.?* (*t pro r?, s. m.*). motuari. 43. odies (*pro odio habebis*). 44. diligite (*i super e, s. m.*). + et (*ante benefacite*). calumniantibus vobis. 45. bonus (*o super u, s. m.*). 46. diligatis (*i super a, s. m.*). mercedem. 47. *om.* si. nonne et. aetnici (*sic*). 48. *om.* et.

Cap. VI. 1. adtendite. vidiimini *p. m.* (*vide- s. m.*). mercedem (*i in e mutato, s. m.*). abebitis. 2. aelimosinam. hipochite (*sic: cf. ver. 5*). sinagogis. perciperunt mercedem. 3. elimoisinam. nesciat. 4. aelimoisina. absconso. *om.* et pater tuus qui videt in absconso (*propter homoeoteleuton; cf. ver. 18: supplet supra s. m.*). 5. [oratis non eritis *p. m.*, *at o pro e s. m.*]. hippochritae. sinagogis. reciperunt (*i in e mutato, s. m.*). mercedem. 6. cluso *p. m.* (*a super u, s. m.*). [tuo]. absconso *bis*. 7. *om.* nolite. qui (*pro quia*). 8. adsimilare. quibus *p. m.* (*quid s. m.*). 10. Et veniet (*pro adveniat*). 11. cotidianum (*pro supersubstantialem*). odie. 12. [dimitte]. demittimus. 13. nos inducas. temptationem (*sic*). [deest amen]* 14. demisseritis. demittet. *om.* et. 15. demisseritis. + caelestis (*post vester*). demittet vobis. 16. hippochritae. [pareant]. reciperunt (*i in e mutato, s. m.*). mercedem. 17. ungae. capud. 18. absconso. *om.* et pater tuus qui videt in abscondito: *cf. ver. 4*. 19. + autem (*ante vobis; eras. s. m.*). + et (*ante ubi secund.*). effodunt (*i super u, s. m.*). 20. tenea (*i super e prim., s. m.*). demolitur (*l prim. delete, s. m.*). 21. erit (*pro est secund.*). 22. corporis tui est oculus tuus. [fuerit oculus tuus]. 23. *om.* si autem oculus tuus nequam fuerit (*supplet supra s. m. si autem nequam fuerit tantum*). + ipse (*post sunt*). quante. 24. abebit. diligit. sustenebit. mammonē. 25. vestra *p. m.* (*ae s. m.*). manducetes (*i super e secund., s. m.*). *om.* plus est *secund.* 26. respicete (*i super e secund., s. m.*). *om.* neque metunt. pascit (*e super i, s. m.*). [plures]. 27. adicire. 28. solliciti (*non ver. 25, 31, 34 bis*). necneunt (*u delet s. m.*). 29. enim (*pro autem*). quia (*pro quoniam*). 30. fenum. mittetur. modice (*pro minimae*). 31. quid vestiemur (*pro quo operiemur*). 33. [autem]. + dī (*post regnum*). [omnia haec]. 34. [sibi ipse].

Cap. VII. 2. iudicamini. remitiatur. 3. fistucam (*i in e mutato, s. m.*). fratres (*i super e, s. m.*). 4, 5. fistucam (*i in e mutato, s. m.*). 4. trabis. 5. hippochrita. eic e (*it, ut videtur, eraso*). eiquere *p. m.* (*ei cere s. m.*). 7. pulsante (*delet n s. m.*). 9, 10. dabit (*pro porriget*). 10. petit. 11. [deest data]. filis. 12. + bona ita (*post homines*). [eis]. profetae. 13. quam (*pro quia*). [deest est]. 14. + est (*ante via*). aditam (*v super i, s. m.*). 15. adtendite. + vobis (*ante a*). profetis. rapacis. 16. tribulis. 17. *om.* mala autem arbor fructus malos facit (*propter homoeoteleuton*). 18. mala (*pro bona*). bonos fructus (*pro fructus malos*). bona (*pro mala*). malos

* Ad finem evangelii secundum S. Marcum sic legitur oratio Dominica, primā ut videtur manu (*cf. pp. 141 et 217*): Cap. VI. 10. Et veniat. 11. super substantialem (*sic*). odie. 12. dimitte. dimissimus. 13. nos inducas. temptationem. [deest amen].

(*pro* bonos). 19. fructus (*m pro s, s. m.*). [*bonum*]. excidetur. mittetur. 21. omnes (*i super e, s. m.*). ipse intravit (*b super v, s. m.*). 22. mihi dicent tuo nomine profitavimus (*i post f in e mutat s. m.*). demonia. eicimus (*e super ic, s. m.*). tuo nomine virt. 23. discidite (*i secund. in e mutat s. m.*). 24. adsimilabitur. super (*pro supra*). 25. *init. om.* et. descendit (*i prim. in e mutat s. m.*). pluia. venerunt (*pro inruerunt*). cecidit. super (*pro supra*). 26. vero (*i super e, s. m.*). super (*pro supra*). arenam. 27. *init. om.* et. descendit. pluia (*u super ui, s. m.*). *om.* et (*ante flaverunt*). inrunt (*u super u, s. m.*). cecidit (*i prim. in e mutat s. m.*). [*ejus*]. 28. admirabantur. [*doctrinam*]. 29. + et (*ante non*). farisei.

Cap. VIII. 1. descendisset. secute. 2. + quidam (*post leprosus*). 3. [*tetigit eum ihs*]. 4. praecipit mosses. 5. post haec autem cum (*pro cum autem*). cafarnauum. quidam centorio. 6. *mei ? p. m.* (*us s. m.*). + mea (*ante paralyticus*). torcetur. 7. + Et (*ante ait*). 8. centorio. + illi (*post ait*). 9. homo sub potestate constitutus sum (*sic*). [*alio*]. + dico (*ante fac*). 10. *om.* autem. quia apud nullum (*pro non*). 11. abraham. isac. 12. + hujus (*post regni*). 13. cento- *p. m.* (*u pro o, s. m.*). *om.* et *secund.* sanitus (*a super i, s. m.*). *fin.* ex illa hora. 15. demisit. 16. obtulerunt (*l prim. delet s. m.*). demonia. *om.* et eiciebat spiritus verbo et omnes male habentes (*propter homoeot.*). 17. adimpleretur. profetam. + quia (*ante ipse*). *s in nostras forsan s. m.* accipit. egrotationes portabit. 18. circa. jussit. 19. accidens (*i in e mutat s. m.*). + ad eum (*ante unus*). 20. dixit. ulpes (*v super u, s. m.*). tabernacula (*pro nidos*). capud. 21. suis (*pro ejus*). mihi (*pro me*). primum. 22. demitte. 23. navicula. 24. in (*pro ut: ut supra s. m.*). fructibus (*l super r, s. m.*). + erat enim illis ventus (*n mutato?*) contrarius (*ante ipse*). 25. [*nihil additum*]. 26. [*om. ihs*]. timiti. modice. imperavit (*pro increpavit*). ventis. 27. *om.* et (*ante venti*). + in (*ante mare*). 28. gerasinorum. accurrerunt. + homines (*post duo*). demonia. sevi. possit. 29. exclamaverunt. + ihu (*ante fili*). nus (*pro nos: o supra, s. m.*). 30. eis (*pro illis*). pascentim (*u super i, s. m.*). 31. demones. [*om. hinc*]. 32. *t in at mutato?*. abit (*i super i, s. m.*). 33. nuntiarunt. [*his*]. demonia habuerunt. 34. exit. rogaunt *p. m.* (*eru s. m., super u*).

Cap. IX. 2. paralyticum. paralytico. fili. 3. blasfemat. 4. *om.* ut. cogitis (*ta super it, s. m.*). 5. + enim (*post quid*). demittuntur. [*om. tua*]. an (*pro aut*). 6. [*sci. aut.*]. quia (*pro quoniam*). demittendi. paralytico. + et (*ante tolle*). 7. avevit *p. m.* (*delet s. m. ve, v secund. in bi mutato*). 9. tiloneo. matheum. secus (*pro secutus*). 10. et discipuli. 11. farisei. discipuli (*hic addit s supra s. m.*). 12. *init.* ad (*t super d, s. m.*). medicus. 13. sit (*pro est*). missericordiam. 14. farisei. *fin.* jejunt (*an super nt, s. m.*). 15. filiis ponsi *p. m.* (*corrigit s. m.*). *fin.* + in illis diebus. 16. committit. 17. rumpentur. effundetur. peribunt. conservant (*supra, i. e. ur, s. m.*). 18. eo (*pro illo*). ecce. unum (*s super m, s. m.*). accedens (*pro accessit et*). [*om. dne*]. inpone (*una litera ad finem erasa*). + tuam (*post manum*). 19. *om. ihs*. 20. fluxum sanguinis. ·xii· 21. salvavero (*pro salva ero*). 22. *init.* ad (*t super d, s. m.*). salvum (*a super u, s. m.*). ora. 23. videns (*pro vidisset*). tu multu antem. 24. recidite (*i prim. in e mutat s. m.*). *om.* enim. puella mortua. diridebant. 25. jecta (*e super j, s. m.*). 26. exit. 27. ihs. fili. 28. + duo (*ante caeci*). [*possum hoc*]. 30. eorum (*pro illorum*). 31. defamaverunt. totam terram illam. 32. obtulerunt. + et surdum (*post mutum*). demonium

hebentem. 33. demonia (*sic*). 34. parisei (*hic*). + belzebub (*ante* principe). demoniorum. demonia. 35. [civ. omn.]. *om.* et *secund.* sinagogis. langorem. 36. *om.* turbas. missertus. *om.* eis. quae (*pro* quia). 37. messes (*i super e secund., s. m.*). oberari. 38. autem (*pro* ergo). mittat (*pro* ejiciat). [operarios].

Cap. X. 1. ·xii· (*non ver. 2, 5*). [inm.]. langorem. 2. *om.* haec. zebedei. 3. philipus. bartholomeus. matheus. *om.* et (*post* publicanus). albhei. thadeus. 4. channaneus. scariothes. *om.* et (*post* qui). 5. [et dicens]. *om.* in viam gentium ne abieritis et in (*lineâ forsan praetermissâ*). 7. *om.* dicentes. 8. leprosus (*o super u, s. m.*). demones. accipistis. 9. peccuniam. 10. tunicas. *om.* enim. operarios (*u super os, s. m.*). 11. quacumque civitate (*om.* autem). [-illum]. in ea. exeatus. 12. *fin.* + dicentes pax huic domui. 13. *om.* domus. [*om.* illa]. veniet. ad vos revertetur. 14. recipit. + vel de castello illo (*post* de civitate). exeunte (*pro* executite). *om.* in testimonium eorum. 15. tollerapilius (*p improbat s. m.*). ter (*ad fin. lineae: e addit s. m.*). zodorum. gumorreeorum. *fin.* + vel domui. 16. *om.* sicut oves. 17. concilis. sinagogis. flagillabunt. 18. regis. ducemini. 19. loquimini *prim.* hara. 20. loquaemini. 21. adficient. 22. + gentibus (*post* omnibus). + usque (*ante* in finem). 23. persquentur (*e super s, s. m.*). fugete. *om.* enim. veniet (*a super et, s. m.*). 25. [servus]. pater. quando. domesticos. 26. nec (*pro* ne). + est (*ante* enim). scietur. 27. audistis. 28. putius [eum timete]. corpus et animam (*et priore om.*). gehenna. 29. dño (*pro* duo). veniunt. *fin.* sine voluntate dī patris vestri qui in caelis est. 30. *om.* et. 31. + eos (*post* timere). multo magis (*pro* multis). melioris. 32. confitebur (*pro* -bor). in caelis est. 33. in caelis est. 34. pacem in terram mittere est non veni κ.τ.λ. 35. sepe | perare. *om.* suum. 36. + non plus quam me (*post* inimici: *improbat s. m.*). domestici. 37. *om.* aut matrem plus quam me non (*cf. ver. 36*) plus quam me (*pro* super me). 38. sequatur. 39. illam (*pro* eam). 40. *om.* et. recipit me recipit eum. missit. 41. profetam. profete mercedem profetae. mercedem *secund.* 42. frigide. mercedem.

Cap. XI. 1. con | consummasset. + verba haec (*ante* praeciens). xpī p. m. ·xii· *supra s. m.* (*pro* duodecim). transit. 2. Johannis. *om.* duos. 3. euntes dicite (*pro* ait illis). 4. [ihs]. invidistis (*pro* et vidistis). 5. + et (*ante* mortui). + et (*ante* pauperes). 6. in me non fuerit scandalizatus. 7. caepit. + babtista (*post* iohanne). deserto. [har-]. moveri (*pro* agitatam). 8. + vestibus (*ante* vestitum). Eecce. 9. *om.* prophetam. *om.* vobis. *fin.* profeta. 10. est enim. *om.* ego. suam (*pro* tuam *secund.*). 11. babtista. 12. babtistae. eaelorum. 13. profetae. + babtistam (*ante* profetaverunt). 14. [Et si]. 15. audiet. 16. estimabo. caecalibus (*sic*). 17. cicinimus. + vobis (*post* lamentavimus). ei non ? *secund.* 18. iohannis. demonium. 19. volox (*pro* vorax). filis. 20. cibus (*pro* quibus). aegissent penitentiam. 21. *om.* vae tibi chorazain. bezaida. tiro. sidonae (*a improbat s. m.*). ollim. penitentiam aegissent. 22. tiro. remisius. quam vobis in die iudicii. 23. cafarnum. ad (*pro* in *ante* caelum). exaltaveris. ad (*pro* in *ante* infernum). discendis. mansisent uque. [hunc]. 24. remisius. vobis (*pro* tibi). 25. confeteor. 27. quisquam (*pro* quis). 28. honorati (*pro* onerati). 30. honus. *om.* est *secund.*

Cap. XII. 1. per sata sabbato. essurientes caeperunt. 2. pharisei. + illos (*post* videntes). [eis]. 3. esurit. 4. praepositionis. 5. cremine. 7. scieretis. missericordiam. 8. [est enim]. 9. snagogam (*sic*). 10. *om.* et *prim.* + erat (*post* homo). 11. Ille (*pro* ipse). ciciderit. laevabit eum [at unam]. 12. *om.* itaque

licet sabbatis bene facere. 13. manum suam (*post* extendit). sana (*pro* sanitati). + ex (*sic: ante* altera). 14. pharisei. [eum perderent]. 15. [secessit]. 16. praed[d *pro* ci]piens (*et omissio*). 17. adinpleretur. essaiaam profetam. 18. delectus. conplacuit anima mea. adnuntiavit. 20. Arundinem (*cf. cap. xi. 7*). limum (*m in n mutat s. m.*). extinget. jeciat. 21. sperabunt gentes. 22. + homo (*ante* demonium). 24. Pharisei. jecit demonia. belzebug principe demoniorum. 25. desolavitur. contra se divisa. 26. si enim (*pro* et si). jecit (*pro* eicit). devisus. 27. ergo (*pro* ego). belzebug jecio demones. *om.* in quo eiciunt ideo ipsi iudices erunt vestri (*propter homoeotel.*). 28. in spū dī ego jecio demones. 29. vassa. deripere. diripiet. 30. + enim (*post* Qui *prim.*). *om.* mecum *secund.* dispargit. 31. blasphemia remittentur. blasphemia *secund.* 32. dixit *prim.* furo (*pro* futuro). 33. *om.* bonam et (*notat s. m.*). 34. Progentes. 35. + enim (*post* bonus). [thesauro *bis*]. 36. pro (*pro* de). 37. justificaveris. condemnaveris. 38. phariseis. quaerere (*pro* videre). 39. adultra. querit. profete. 40. caeti. ventre (*pro* corde). 41. ninuitae. contempnabunt (*sic*). poenitentiam aegerunt. [quam iona]. 42. regna justi (*pro* regina austri). [surget]. condemnabunt (*n post u eraso*). salamonis. salamon. 43. ihs inmundus exieret (ihs *pro* sps). ambulans. requiam. 44. + eam (*ante* vocantem: *sic*). 45. + secum (*post* adsumit). *om.* secum *sequens. om.* et (*post* erit). 46. + ejus (*post* fratres). foris stabant. quaeren (*sic*). cum eo (*pro* ei). 47. ecce. loqui tecum (*pro* te). 48. ipse (*pro* ille). 49. *init. om.* et. + suos (*ante* dixit). 50. feccrit. *om.* et (*ante* frater).

Cap. XIII. 1. domu. scus. 2. navicula. omnes stabant (*om.* turba). 3. *om.* eis. *om.* in parabolis. 4. quadam cicerunt. [*om.* caeli]. 5. cicerunt. *om.* non *prim.* habebant *bis*. 6. radcem. 7. *om.* autem. cicerunt. soffocaverunt. 8. autem (*pro* vero). cicerunt. centissimum. sexagissimum. trigissimum. 9. audiet. 10. accidentes. parabolis. *fin.* + eis. 11. misteria. 12. habundabit. 13. parabolis. audiunt. 14. adinpleretur eis. profetia. jessaiae. dicentus *p. m.* (*u per ras. in i mutato*). intellegitis. 15 + suis (*post* auribus). concluderunt. [oculis videant]. 16. qui (*pro* quia *prim.*). quae (*pro* quia *secund.*). 17. dico vobis quippe quia. profetae. + vos (*ante* videtis). + vos (*ante* auditis). 18. autem (*pro* ergo). parabulam. 19. malignus (*pro* malus). 20. super (*pro* supra). 21. autem h^r | (*improbat h^r s. m.*). 22. seminatus est. suffocant (*sic*). 23. terram bonam. verbum audit adfert. centissimum. sexagissimum. [porro aliud]. triginsimum. 24. parabulam. propossuit. eis (*pro* illis). 25. zezania. 26. crevesset. *om.* tunc. apparunt. *om.* et (*ante* zezania). 27. ad patrem (*pro* patris). zezaniam. 28. s *eras. ante* imus. cullegimus. 29. collegentes. zezania. cum eis triticum (*om.* et). 30. + sed (*ante* sinite). crescere simul usque. mensem. mesis. + meis (*post* messoribus). collite. zezania. collegite (*pro* alligate). [*om.* in (*ante* fasciculos)]. conburendum. *om.* autem. congrega. orreum. 31. parabulam praepossuit. 32. seminb: | . oleribus. venient. inhabitent. 33. parabulam. loqutus. [dicens]. fermentum (*pro* -tatum). 34. loqutus. parabolis *bis*. loquaevatur. 35. inpleretur. profetam. parabolis. absconsa. 36. dimisis. [dissere]. parabulam. [ziz-]. 37. [*om.* illis]. 38. hii. [ziz-]. 39. zabulus (*pro* diabolus). messes. 40. [ziz-]. conburuntur. + et (*post* erit). 43. eorum (*pro* sui). + audiendi (*ante* audiat). 44. [thesauro]. 45. querenti. 46. praetiosa. margareta (*-ita, ver. 45*). 47. saginae misae. + et (*ante*

NOBIS INTERIEBRIS DICIT IN ANIMAE QUOD
INTELLIGERE AUDISTIS PRONUNTIATE SUPER TERRA
TU. Nolite timere eos qui occidunt cor-
pus animam autem non possunt occi-
dere sed potius eum timeat qui potest
corpus animam perdere in gehennam.
Nonne duo passeris asse ueniunt et
unus ex illis non cadet super terram nisi
ue uoluntate dei peccatis uestri qui in cae-
lis est uestri autem capilli capitis omni-
es numerati sunt. Nolite ergo timere eos
multo magis passeribus in melioris esus
eos. Omnis ergo qui contemnitur me
coram hominibus contemnetur et ego eum
coram patre meo qui in caelis est. Nemo
qui contemnit me coram hominibus
et ego eum coram patre meo qui in cae-
lis est. Nolite arbitrari quia uenerim
pacem mittere in terram mittere est non ueni pacem
mittere sed gladium. ueni enim sepe

ex). *om.* piscium. 48. inpleta. vassa. misserunt. 49. seperabunt. 50. eos (*pro ignis prim. apud Am.*). caminum. 52. sciba. omni (*pro homini*). tesauo. 53. *om.* ihs parabolas. 54. sinagogis. dicernt. virtutes. 55. et (*pro nonne secund.*). fratres (*non frater*). 57. profeta. domu.

Cap. XIV. 1. audivit herodis. tetracha. 2. iohannis baptiza. operatur. 3. Hirodis (*hic*). timuit (*pro tenuit*). *om.* et posuit in carcerem propter Herodi (*linea forsan praetermissa*). 4. iohannis. havere. 5. eum (*pro illum*). profetam. 7. postolasset. 8. [caput]. baptistae. 9. *om.* autem. juit. 10. missitque. decolavit. 11. [caput]. dedit (*pro tulit*). 12. tollerunt. [corpus Et]. 13. destum. sequatae. 14. [ejus]. 15. discipulis (*om. ejus*). disertus locus est. praeterent. demite. 16. illis (*pro eis*). *om.* vos. 18. illis (*pro eis*). adferte [illos mihi]. 19. jusiset. discubere (— *super u, p. m.?: non ad fin. lineae*). foenum. *om.* et (*ante dedit*). + suis (*ante panes*). 20. cofinos. 21. [milia]. 22. juit. [*om. ihs*]. naviculam. demitter|ret. 23. dimisa. 24. jactavatur. 25. *om.* autem. super (*pro supra*). 26. [supra]. fantasma. 27. loqutus. 28. [venire ad te]. 29. descendens. 30. caepisset mergi. 31. adpraehendit. modice. duvitasti. 33. erat. adorarunt. 34. genezar. 35. vori (o *in i mut. per rasuram*). obtulerunt.

Cap. XV. 1. hierusolimis. farissei. 2. pam (*pro panem*). 3. transgrediemini. 4. *om.* tuum. *om.* et (*ante qui*). 5. monus (o *in u mut. per rasuram*). 6. + suam (*post matrem*). inritum. *om.* dei. 7. hipochritae. profetavit. issaias. 8. labis. longue. 9. doctnas. 11. quo inquinat *bis*: cf. ver. 18, 20. hominum *prim.* 12. *om.* ei. farissei. [*om. hoc*]. 14. [sunt duces]. prestet. cadent. 15. dissere. parabolam. 17. intellegistis. secessum. emittetur. 18. quo inquinant. 19. blasfemiae. 20. co incinant *prim.* (cō s. m., *at co inquinat secund.*). hominem (*pro manibus*). 21. tiri. 22. cannania. egresa. + ei (*post dicens*). misserere. [filii]. demonia *p. m.* (a *in o mut. per rasuram*). 23. *om.* et accedentes discipuli ejus. demitte. 24. misus. 25. adorabat. 27. catuli. 28. mulien *primò* (n *in r mut. forsan p. m.*). + tu (*ante vis*). [illius]. 29. transiset. galiliae. 30. habens. cludos caecos. 31. + et (*ante turbae*). locentes. cludos. cecos. 32. miserior. + huic (*post turbae*). triduum est in quo (*pro triduo jam*). 33. diserto. saturentur turbae tante. 34. quod (*pro quot*). [pan. hab.]. 35. praecipit. discumberent. 36. + ihs (*ante .vii. sic*). dederunt (*iterum, pro populo*). 37. .vii. 38. quatuor [milia]. 39. dimisa. venerunt. magidan.

Cap. XVI. 1. *om.* ad eum. pharissei. saducei. temptantes. 2. [eis]. dicetis. + cras (*post erit*). 3. rutulat. faciam. judicare. [*om. scire*]. 4. querit. davitur. + profetae (*post jona*). abit. 6. fariseorum. saduceorum. 7. intra (*pro inter*). accipimus. 8. + cogitationes eorum eorum (*sic: ante dixit*). [inter]. modice. 9. + enim (*post nondum*). de quinque panibus et quinque milibus (*ante hominum*). coffinos. sumpsistis. (*non ita ver. 10*). 10. .vii. panes et quatuor [milia]. quod (*pro quot: non ita ver. 9*). 11. fariseorum. saduceorum. 12. cavete. panium. parisseeorum (s *secund. eras.*). saducaeorum. *fin.* + attendire sibi. 13. cessare pilipi. + me (*ante dicunt*). 14. *om.* alii *prim.* johannam baptissam. heremiam (*pro heliam*). heliam (*pro hieremiam*). profetis. 15. + ihs (*post illis*) dicitis esse. 17. + ei (*post dixit*). bariona. sangis. 18. *om.* quia. aeclesiam. inferni. adversus. 19. quaecumque *secund.* erunt soluta. [*om. et ante in cael. bis*]. 20. praecipit. 21. cepit. ostendere. in hiruslimam (*sic*).

tertia (a *abrogat s. m.*). [die]. 22. cepit. eum (*pro illum*). et dicere (*pro dicens*). 23. quia (*pro qui*). satanas. 24. abnegat se ipsum sibi (*non semet*). tollet. 25. facire. illam (*pro eam secund.*). 26. detrinentum. davit. commotationem. 27. Nam filius (*om. enim*). redet. opera. 28. his (*pro hic*) adstantibus. quia (*pro qui*). gustabant.

Cap. XVII. 1. + factum est (*ante post*). 3. aparuit. moyses. heleas. 4. nobis (*pro nos*). trea. et moysi. 5. nubs (*pro nubis*). inumbravit. *om.* bene. conplacui. 6. + ecce (*ante audientes*). cicerunt. faciam. 8. vederunt. 9. discendentibus. praecipit eis *ih̄s*. homi (*om. nis*). 10. scribe. oportet. 11. + eis (*ante ait*). *om.* quidem venturus est et restituet omnia (12) dico autem vobis quia helias (*propter homoeot.*). 13. babtista. *fin.* + eis. 14. veniss (*om. et*). turbas. provolutus. 15. misserere filio meo. sepe. 16. obtuli. suis (*pro tuis*). *om.* eum *secund.* 17. [*om. autem*]. adferte. *om.* huc. 18. [eum]. demonium. prer (*pro puer*). 19. + ei (*ante quare*). jecere. 20. [dicit illis. *om. ih̄s*]. *Duae literae* (ni) eras. ante si. + illuc (*post hinc*). [inposs.]. 21. jecitur. 22. Convocantibus (*pro convers.*). galilea. eis (*pro illis*). 23. [tertio]. contristatis (*om. sunt*). vechimenter. 24. venisent cafarnauum. [didragma *prim.*]. [*om. ei*]. detrama *secund.* 25. autem (*pro etiam*). + in (*ante domum*). filis. alenis. 26. dicente autem illo (*pro et ille dixit*). alenis. ego (*pro ergo*). 27. aperte. inveniens ibi stateram.

Cap. XVIII. 2. parabulum (*pro parvulum*) [*non ita ver. 3, 4*]. 3. regnum. 5. susceperit. parabulum. 6. *om.* unum. assinaria. 7. + autem (*ante mundo*). + huic (*post mundo*). venire (*pro ut veniant*). [verum ta]. + illi (*post homini*). 8. projece. domum (*pro vel clodum*). 9. projece. [*om. cum*]: ad (*pro in ante vitam: cf. ver. 8*). gechemnem. 10. condemnatis. pussillis. + qui credunt in me (*ante dico*). 12. [relinquet]. nonagenta. vadet querere. 13. [gaudebit]. eam (*pro ea*). nonagenta. 14. pussillis. 16. [non te]. vel trium testium. 17. aeclesiae. *om.* et *prim.* aeclesiam. puplicanus. 18. *fin.* caelis. 19. consenserent. [quae cum que *cum Am., p. m.*]. 20. *om.* in (*ante nomine*). 21. quotiens. in me peccavit. demittam. usque (*s. m.?*). 22. *om.* septies sed usque (*propter homoeotel.*). + et (*post septuagies*). 24. caepisset. [*om. ei post debebat*]. decim. [milia]. 25. rederet. juit. [*om. ejus post dñs*]. [*habet debitum*]. 26. procedens (e *prim. in i mutato per rasuram*). rogabat (*pro orabat: cf. ver. 29*). + dñe (*post in me*). 27. missertus est. *om.* autem. dimissit *bis*. 28. egressus. ille servus. soffocabat. dabis (*pro debes*). 29. procedens. 30. abit. missit. 31. naraverunt. fuerant (*pro erant*). 33. nonne (*pro non*). missereri [*at misertus*].

Cap. XIX. 1. galilea. judeae. 2. sequatae. 3. farissei. temptantes. 4. [*om. hominem*]. 5. demittet. [-her-]. carnae. 6. etiam (*pro jam*). 7. moyses. [dari]. libelum. demittere. 8. moyses. permittit. demittere. vestros. 9. haliam. mechatur *bis*. dimisam dixerit. 10. hominis. uxore (*pro muliere*). 11. [*om. illis*]. 12. *om.* sic. eunchi *secund.* iunuchaverunt (*pro castraverunt*). 13. inponeret. *om.* et oraret. eis (*pro eos*). 14. sinnite. enim est. 15. inpossuisset. 16. bonae. (*pro bone*). 17. bona (*pro bono*). ingredi ad vitam. 19. [*om. tuum prim. et tuam*]. dileges. 20. ei (*pro illi*). adoliscens. [*om. a juventute mea*]. 21. + et (*ante vende*). + omnia (*post vende*). et ha|bis. [thes.]. 22. adoliscens. tritis (*ut videtur*). 23. deficele. regnum. 24. + et (*ante facilius*). camellum. 25. + et timebant (*ante valde*). 26. impossibele. [-bilis]. 27. relinquimus. *om.* ergo. 28. generatione. •XII• (*pro duodecim secund.*). 29. liquerit. uxores. accipet. possedebit. 30. M initio pericopæ.

Cap. XX. 1. *om.* enim. vineam. 2. facto. operaris. dierno. + suam (*post vineam*). 3. egressus. 4. [illis dixit]. + meam (*post vineam*). 5. novam (*pro nonam*). similliter. 6. *Sic legitur versus totus*: invenit alios stantes et dicit illis quid hic statis tota die circa undecimam vero exiit Et in otiosi (*sic confusa omnia*). 7. *om.* ei. + meam (*post vineam*). 8. fac sset (*vitiatur membrana; tum e in margine, s. m.: cf. ver. 15*). viniae. tori s et oca *illeg.* mercidem (*ut videtur*). 9. venisent. ant ac et singu *ferè illeg.* 10. *Sic s in* venientes et arbi et ceptu. *om.* autem *secund.* 11. accipieientes. 12. hi *ferè illeg.* (*forsan hii: cf. ver. 21*). unam horam. quia (*pro qui*). 15. ne *supra s. m., vitio membranae deletur ne p. m.: cf. ver. 8.* ego bonus sum (16) sic *ferè illeg.* 16. *Vix legib.* imi rimi et i novis et ci au. [sunt enim]. 17. *Vix legib.* asce hieru lim mpsit (*so et am? assu illeg.*). decim et los se *ferè illeg.* 18. hierusolimam. trad|tur (*ut videtur*). 19. [deludendum]. flagillendum. 20. ab (*pro ad*). zebedei. filis. adoran|(*ut videtur*). 21. hii. t un *illeg.* 22. turus *illeg.* + ei (*post dicunt*). 23. alicem *illeg.* meum quidem. aut ad (*ante sinistram: om. et*). nobis (*pro vobis*). 24. + illi (*ante decim*). 25. vocabit. gentium principes. 28. redemptionem. 29. eis (*pro illis*). hericho. 30. ecee. [fili]. 31. [fili]. 34. missertus.

Cap. XXI. 1. adpropinquassent. hierusolimis. [bethfage]. missit. de discipulis (*pro discipulos*). 2. |tra (*pro contra*). assinam. 4. [*om. totum*]. inpleretur. profetam. 5. [et sedens]. assinam. [filium]. 6. praecipit ihs illis. 7. assinam. inpossuerunt eis (*om. super*). super (*pro desuper*). 8. cedebant. 9. sequaebantur. fili (*pro filio*). [venturus est]. ossanna *secund.* 10. hierusolimis. 11. populi. dicebant. profeta. galileae. 12. jecebat. 13. speloncam. 14. ceci. [claudi]. 15. mirabililia. ossanna. fili (*pro filio*). 16. dicunt (*pro dicant*). dixit. lactantium. perficisti. 18. essurit. 19. vidit feci. + et (*ante venit*). 20. *fin.* + ficulnea. 21. aessitaveritis. + te (*post tolle*). 22. [-cum-]. 23. aut (*pro et ante quis*). 24. [illis]. potesta|(*om. te*). 25. babtismum. 26. habebant iohannem. profetam. 27. facio. 28. homo habebant. [*om. quidam*]. [fili]. 29. poenetentiam (*sic*). habit (*pro abiit*). 30. acecedens. ivit. 31. + ergo (*post quis*). [*om. ei*]. [novissimus]. puplicani. meritrices. praecedunt. [regno]. 32. iohannis. puplicani. meritrices. poenetentiam. 33. parabolam. septem (*t eras*). turcular. edificavit [turrem]. agriculis. 34. adpropinquasset. missit. agriculas. 35. *init. om. et.* agriculae. adpraechensis. cederunt. acciderunt (*a mut. in o, per rasuram*). 36. missit. 37. missit. 38. agricule. inter (*pro intra*). habebim (*x ~ ~ us in marg., forsan p. m.*). heriditatem. 39. adpraechensum. jecierunt. 40. agriculis. 41. [*om. suam*]. alis agriculis. 42. capud. factus (*pro factum*). hoc (*pro et ante est mirabile*). 44. cicerit. justum (*pro istum: corrigit s. m.*). confringuetur. cicerit *secund.* 45. farissei. parabulas. 46. querentes. profetam.

Cap. XXII. 1. parabolis. 2. eaelorum. 3. missit (*sic ver. 4*). 4. [*om. sunt*]. 6. ser | ejus. contumilia adfectos. 7. audiss (*sic*). misis. 9. inveneretis. 10. egressi. [impl-]. 13. manibus et pedibus (*om. ejus*). 14. [autem]. 15. farissei. fecerunt (*pro inierunt*). 16. hirodianis. respicit ad (*pro respicis*). 17. videtur. [dari]. cessari. aut (*pro an*). 18. temptatis (*non ita ver. 35*). hypochritae. 19. nummisma. obtulerunt. 20. super scriptio. 21. cessaris. *om.* Tunc ait illis, Reddite ergo quae sunt Caesaris (*propter homoeotel.*). cessari. 23. saducei. 24. moises. educat. fratrem (*pro frater*). 25. autem autem. 28. ea (*pro eam*). 30. ergo (*pro enim*). se|derunt (*pro sed sunt*). angili. 31. dno (*pro dō*). 32. abracham. et ds iacob et ds isac. 34.

Farissei. inpossuisset saduceis. *fn.* + ad eum. 36. magum. 37. dilegis. in (*pro ex*) *bis. om. et secund.* 38. *om.* enim. 39. diliges. 40. uniuersa *p. m.* (*i pro u secund. per rasuram*). profete. 41. farisseis. 42. davit (*non ver. 43, 45*). 44. scabillum peduum. 46. potest. [respondere ei]. quicquam (*s super c, s. m.*).

Cap. XXIII. 1. *om.* suos. 2. moisi. scribe. farissei. 4. enim (*pro autem prim.*). humeros. degito. 5. *om.* sua *prim.* filactiria. 6. autem (*pro enim*). recubitos. [caenis]. sinagogis. 8. [enim est: *sic ver. 9*]. 12. exaltavitur. 13. [*Prorsus omittitur hic versus*]. 14. farissei. hippocrite. hominis. autem (*pro enim*). sinetis. 15. farissei hipochrite. circum itis. prosilitum. gechennae. 16. ceci. quid (*pro qui prim.*). in (*pro per*). [aurum]. debitor est (*pro debet*). 17. ceci (*non ver. 24*). maus (*non ver. 19*). 18. [et qui cum que jur.]. debitor est (*pro debet*). 19. ceci. 20. [altare]. 21. [et qui]. habitat. 22. trono. 23. farissei hipochrite. [quia]. mentem. aretum. cimminum. 24. exculentes. camellum. 25. farissei hippochrite. parabsidis. [sunt]. 26. farisseae. ecce (*pro caece*). parabsidis. *om.* et (*post fiat*). defores (*non ver. 25*). 27. farissei hipochrite. apparent (*non ver. 28*). portuorum. 28. paretis quidem. justus (*pro intus, post iusti*). hypochrisi. 29. farissei hipochrite. profetarum. 30. + quia (*ante si*). [-guine: *sic ver. 35*]. profetarum. 31. testimonium. profetas. 32. inplete. 33. gechennae. 34. *om.* ego. profetas. + et (*post scribas*). crucificetis. illis (*pro eis*). flagillabitis. sinagogis. persequemini. 35. effus|sus. sachariae. 37. Hirusalem (*om. Hierusalem secund.*). profetas. quotiens. + suas (*post alas*). 38. relinquetur. 39. nonne (*pro non me*).

Cap. XXIV. 2. illis (*pro eis*). destruatur. 3. illo (*pro eo*). 6. autem (*pro enim prim.*). [proel- *bis*]. 9. nos (*pro vos prim.*). tribulationem. *om.* odio. 10. *init.* *om.* et. 11. seodo profete (*sic: cf. ver. 24*). 12. habundavit. refrigerescet. 13. permanserit (*pro perseveraverit*). 15. videretis ab hominationem (*sic*). danielo profeta. 16. invidia (*pro in judaea*). fugient. in (*pro ad*). 17. descendat. domu. 18. tunicam. 19. praegnantibus (*n prim. in r? mut. per rasuram et s. m.*). 20. [*om.* in]. 22. brebiati fuiss|nt (*brev. secund.*). 23. dixerunt. [*om.* est]. 24. pseudo xpi. pseudo profetae. merorem (*pro in errorem*). 26. penetrabilibus. 27. si ait (*pro sicut*). ergo (*pro enim*). fulgor. aparet (*sic*). occidente mitta erit (*sic*). 28. illic. [*om.* et]. aquile. 29. stelle. 30. fili. + se (*post plangent*). nubus (*pro nubibus*). maistate (*sic*). 31. congregabunt *p. m.* (*i pro un per rasuram*). quatuor. + et (*post ventis*). 32. parabulam. 33. videretis. 34. [haec gen-]. 35. [vero]. 36. [pater solus]. 37, 38. *om.* erit et adventus filii hominis. Sicut enim erant in diebus. 38. diluium. + et (*ante nubentes*). [nuptum]. [in arcam noe]. 39. diluium. 42. vigilate (*non ver. 43*). *om.* hora. 43. [perfodiri]. 44. ideoque et. nescitis qua. 45. quis nam fidelis est servus (*om.* putas). super (*pro supra*). 46. + ejus (*post dñs*). 49. ceperit. bibet. ebreis. 51. hippochritis.

Cap. XXV. 1. .x. obiam. 3. sumpserunt. 4. acciperunt. vassis. 6. obiam. 7. ille. 8. fatue. dixierunt. [-guntur]. 9. respondens autem. nonne (*pro ne*). non sufficiet. putius. + eos (*ante vendentes*). emitte. 10. parate. intraurunt (*e super ur, s. m.*). 11. novissime. [*om.* vero]. relinque. 12. + quod (*ante nescio*). 13. vgilate. 14. *om.* enim. profeciscens. 15. tallenta. uni cuice. opera sua (*pro propriam virtutem*). 16. abit. qui cumque (*pro qui quinque*). tallenta acciperet. + duo qui (*post alia*). 17. + et (*ante qui*). acciperet. 18. acciperet.

habens (*pro* abiens). terram. 19. possuit. 20. tallenta *prim.* acciperet obtullit. tallenta *secund.* (*non tert.*). *om.* dñe. quique (*pro* quinque *tert. tantum*). [mihi tradidisti]. *om.* et (*ante ecce*). 21. serve bone. paucae. 22. accesit. alter (*pro* autem). [talenta *bis*]. acciperet. 23. serve bone. super (*pro* supra). multe. + dñi (*post dni*). 24. tallentum acciperet. *om.* et (*ante metis*). seminas. sparasti. (*non ver. 26*). 25. + ego (*ante abui: sic*). abscondit (*t eras.*). tallentum. *om.* est. 26. *om.* ejus. servae. 27. committere. nummularis. recipissem. ussura. 28. tallentum. decim tallenta. 29. *om.* enim. habundabit. 29, 30. *om.* ab eo. Et inutilem servum. 30. jecite. 32. hedis (*non ver. 33*). 34. possedite. regnum paratum vobis *p. m.* (*s. m. per f f ~ par. vob. regn.: nisi forte p. m.*). 35. essurivi. dedisti *secund.* colligistis. 36. [operuistis]. visitasti. + eram (*post carcere*). 37. essurientem. [*om.* te *post* pavimus]. 38. collegimus. co operumus. [*fin. om. te*]. 39. aut (*pro et post infirmum*). carcerem. 40. dicit. quandiu. [de his]. 41. *om.* et. a senistris. aeternam *p. m.* (*u super a secund. s. m.*). [praeparatus]. diabulo. 42. essurivi. 43. colligistis. [operuistis]. vissitasti. 44. [*om. ei*]. *om.* dñe. essurientem. vel in carcem (*sic*). 45. quandiu. 46. hii. suplicium.

Cap. XXVI. 2. crucificatur. 3. principes (*pro* principis). decebatur. caiphas. 4. *om.* et occiderent (*propter homoeotel.*). 6. [esset ihs (*sic*)]. domu. 7. olbastrum. unguenti praetiosi. capud ejus recumbente ipso. 9. + pretio (*ante multo*). 10. [*om. huic*]. bonum opus [*om. enim*]. 11. habebitis *bis* (*pro* habetis). 12. Mittiens (*i secund. eras.*). unguentum. 14. dicitur. scarioth (*a ut videtur ad fin. eras.*). 15. trigenta. 16. querebat. [opor.]. 17. + die (*post autem*). azemorum. *om.* tibi. 19. praeparaverunt. 20. discubuit. *fin.* + suis. 21. manducantibus (*pro* edentibus). tradet (*pro* traditurus est). 22. sunt nimis (*pro* valde). caeperunt. 23. quibus ille (*pro at ipse*). dixit (*pro ait*). intinguit. in parapside. 24. eo (*pro illo*). *om.* homini. tradetur. *fin.* non nas hominem (*sic: pro ei si natus non fuisset homo ille*). 25. traditurus (*pro* tradidit). + erat (*post eum*). + ihs (*ante tu*). 26. ipsis autem manducantibus (*pro* cenantibus autem eis). accipit. [ac]. et dedit (*pro* deditque). dicens (*pro et ait: cf. ver. 27*). manducate (*pro* comedite). 28. nobi (*non ver. 29*). effundetur. remisionem. 29. + quia (*ante non*). geniminae. illum diem quo (*pro* diem cum illum). 30. imno. 31. dixit ihs discipulis suis (*om. illis*). *om.* enim. dispergentur. *fin.* + sui. 32. sed cum (*pro* postquam autem). galileam. 33. dixit (*pro ait illi*). 34. dicit (*pro ait*). quod (*pro* quia). 35. dixierunt. 36. agrum qui (*pro* villam quae). gezamani. dicit. sedite. eam (*pro* vadam). orare (*pro et orem*). 37. adsumpto. filis zebedei. caepit. metus. 38. dicit (*pro ait*). mor|(*om. tem*). vigelate (*non ver. 40, 41*). 39. progresus (*ut videtur*). *om.* pusillum. procedit. [*om. mi*]. fieri potest (*pro* possibile est). + a me (*post transeat*). *fin.* + vis. 40. invenit *p. m.* (*in eras.*). + suos (*post discipulos*). 41. horate. ne (*pro ut non*). [temt-]. prumtus. 42. + autem (*h^r*) *s. m.* (*forsan p. m.*) *in marg. post iterum*. habiit (*non ver. 44*). horavit (*non ver. 44*). mihi (*pro mi*). 44. euntem (*pro eundem*). 45. adpropinquavit ora. 46. tradet. 47. [ipso]. gladis. misi. 48. oculatus (*non ver. 49*). 49. ave. *om.* est. 50. [quod]. *om.* eum. 51. ex|tens (*om. den*). + et (*ante exemit*). *om.* suum. 52. acciperint. + in (*ante gladio*). 53. exhibebit. ·xii· 54. quomo (*om. do*). inplebuntur. 55. tamqu (*am om.*). venistis (*pro* existis). gladis. conpraechendere. aput. 56. [implerentur]. profetarum. *om.* tunc. 57. caifan. convenerunt. 58. principes. in

atrio (*pro intro*). *fin.* + rei. 59. querebant. 60. + eum Et (*ante cum*). accesserent. 61. destruere. [aedificare]. 62. *init. om.* et. respondes. testificatur adversum te (-cantur *s. m.*). 64. ad dexteram. [*om. dī*]. 65. sacerdotum *bis scriptum*. ait (*pro dicens*). blasphemavit. audistis|tis blasphemiam. 66. *om.* at illi. 67. [exp-]. caederunt. ejus (*pro ei*). 68. profetiza. 69. ancilla. galileo. 70. quid. 71. [*om. ancilla*]. *om.* ihu. nazareo. 72. regnavit *p. m.* (*r et n improbat s. m.*). + dicens (*ante quia*). 73. pussillum. *om.* et (*ante tu*). [loquella]. 74. caepit. novissent (*n secund. improbat s. m.*). 75. negavis. amarissime flevit (*pro ploravit amare*).

Cap. XXVII. 1. fecerunt (*pro inierunt*). omnes (*pro seniores*). *om.* eum. 3. vidit (*pro videns*). quia (*pro quod*). est (*pro esset*). penetentia. retulit. trigenta. 4. *Tres literae (vix san) eras. post tradens.* 5. *om.* argenteis in templo recessit. et abiens laqueo (*und lined, ut videtur, praetermissa*). 6. *init.* + Tunc. *om.* autem. eos mittere. corban. praetium. 7. initio. perigrinorum. 8. [achel demach]. + id est (*ante ager*). odiernum. 9. *init. om.* et. inpletum. heremiam profetam. tringenta (*hic*). [pretium] adpraetiati. adpraetiaverunt. filii (*pro a filiis*). 11. praesis (*pro -ses*). judeorum. [ei]. 12. accussaretur. 13. *om.* tunc. dicunt (*pro dicant*). 14. praesis vechementer. 15. sollempnem. consuerat. praesis. [dim. pop.]. 16. habebant. + quem voluissent (*ante insignem*). 17. demittam. 19. missit. [illum]. + sit (*post nihil*). per illum (*pro propter eum*). 20. principes. persuasserunt. *om.* populis. baraban (*hic*). 21. praesis. demitti. 22. dixit. 23. [-fig- *bis, sic ver. 26, 31*]. praesis. 24. *om.* a. videretis. 25. omnis (*pro universus*). hujus (*pro ejus*). 26. dimissit. baraban. flagillatum. 27. [praetorio]. coortem. 28. exeuntes (*pro exuentes*). calamidem. 29. possuerunt. arundinem. dexteram. [inludebant, *om.* ei]. [have]. judeorum. 30. expuentes. acciperunt arundinem. 31. inlusserunt. calamidem. induxerunt (*pro duxerunt*). crucifigeretur. 32. cirenium. + venientem obviam sibi (*ante nomine*). angarizaverunt. 33. *fin.* + nominatus. 35. divisserunt. *om.* ut impleretur *ad fin. versús*. 37. inpossuerunt. *om.* causam ipsius scriptam. + xps (*post ihs*). judeorum. 38. crucifixerunt eum duos (*pro crucifixi sunt cum eo duo: cum pro eum per rasuram: cf. ver. 44*). hunus *secund.* 39. blasfemabant. 40. + va (*ante qui*). distruebas. *om.* dei. reaedificabas. te (*om. met.*) discende. 41. [dicentes]. 42. discendat. 43. [confidet]. et nunc liberet eum si vult. [dī filius]. 44. crucifixerant. eum *p. m.* (*cum per rasuram: cf. ver. 38*). 45. *init.* + Et postquam crucifixerunt (*verbis per rasuram improbatis*). 46. *init.* + Et. *om.* vero. [heli heli]. lamasabatha. me dereliquisti. 48. spongeam. acaeto. inpossuit arundini. 49. caeteri. + vidiamus an (*post videamus an*). veniet. *fin.* + alius autem accepta lancea pupungit latus ejus Et exit aqua et sanguis. 50. clamavit. emissit. 51. scisum. scisae. 52. dormierunt. 53. euntes. apparunt. 54. Centorio. [dī filius]. 55. *om.* mulieres. + videntes (*post multae*). sequatae. galilea. 56. *om.* et mater (*propter homoeotel.*). zebedei. 57. autem sero. arimathia. erat discipulus. 58. petivit. jussit. dari (*pro reddi*). 59. cum accipisset joseph corpus ihu (*pro accepto corpore joseph*). mundo. 60. possuit. eum (*pro illud*). hostium. discessit (*pro abiit*). 61. magdalena (*non ver. 56*). 62. farissei. 63. domine *p. m.*, at n *pro o primd.* rememorati (*pro recordati*). quod (*pro quia*). tertium diem (*pro tres dies*). 64. hodiernum diem (*pro diem tertium*). venient. *om.* plebi. priori. 65. milites (*pro custodiam*).

Cap. XXVIII. 1. magdalenae (*non cap. xxvii. 56, 61*). 2. descendit. 3. autem (*pro enim*). fulgor.

vestimenta. + candida (*ante* sicut nix). 4. exteriti. velud. 5. + \overline{xpm} (*post* \overline{ihm}). quiretis (i *prim. in e mutat s. m.*). 6. + et (*ante* videte). possitus. 7. + a mortuis (*post* surrexit). praecedet. galileam. dixi (*pro* praedixi). 8. gaudio magno. 9. \overline{ihu} occurit. habetae (*pro* havete). ille. adoraunt (*sic*). 10. + sed (*ante* ite). galileam. 11. *om.* cum. abiissent. 15. instructi (*pro* docti). defulgatum (*sic*). apud judeos. 16. + ejus (*post* discipuli). galileam. 17. + eum (*post* eum). 19. + nunc (*ante* docete). baptizantes. fili. \overline{spu} \overline{sci} . 20. observare. finit finit... (*pro* Amen).

S. MARCI Cap. I. 1. evangelii et filii (*ut videtur*). 2. essaia profeta. [*om.* ego]. [*om.* ante te]. 4. iohannis. baptizans. baptismum. poenitentiae (*non ver.* 15). remisionem. 5. [illum]. judeae. hyrusolimitae. baptizabantur. [iordane]. 6. iohannis. camelli. [lucustas]. aedebat. praedicat. 8. baptizavi. baptizabit. *om.* \overline{spu} \overline{sco} . 9. galilae. baptizatus. [in iord. ab joh.]. 10. [apertos caelos]. discendentem. 11. + ad eum (*post* facta est). complacui. 12. [expellit]. 12, 13. *om.* in desertum Et erat. 13. quadragenta *prim. tantum.* temptabatur. quae (*pro* quae : *abrogat a s. m.*). bestis. ei (*pro* illi). 14. iohannis. + in carcerem (*ante* venit). galileam. 15. inpletum. propinquavit. 16. galilae. andriam (*cf. ver.* 29, *cap.* III. 18). mari. 19. progressus. pussillum. zebedei. componentes. [in navi comp. retia]. 20. convocavit. zebedeo. mercinaris. 21. egrediuntur cafarnaum. *om.* ingressus. + in (*ante* sinagogam). 22. doctrinam. *om.* ejus. 23. sinagoga. 24. $\overline{ih̄s}$. quia sis (*pro* quis es). $\overline{sc̄is}$ (*pro* sanctus). 25. obmotesce. 26. exiit. 27. + eum (*post* conquirent). [quae doctr.]. + est (*post* nova). [et spiritibus]. obediunt. 28. eus (*pro* ejus). galilae. 29. sinagoga. semonis (*non ver.* 30). andriae (*cf. ver.* 16). 30. discumbabant (*n improbat s. m.*). 31. accidens laevavit. + et (*ante* adpraehensa). dimissit. *om.* eam *secund.* 32. adferebant. + varis langoribus (*post* habentes *prim.*: *cf. ver.* 34). demoniacos (*pro* daemonia habentes). 33. omnis civitas erat. congrigata. 34. varis langoribus. demonia. jeciebat. [loqui ea]. 35. deluculo. + et (*ante* egressus: *sic*). abit. 36. consecutus. 37. + ergo (*post* quia). qua erunt (*ras. inter a et e?*). 38. + $\overline{ih̄s}$ (*ante* eamus). 39. sinagogis. et omni galileae. demonia jejeciens. 40. depraecans. [*om.* ei]. 41. *om.* volo. 42. dixiset. discesit. *om.* et (*post* lepra). 43. cominatus est ei statim Et jecit. 44. praecepit (*sic*) moyses. 45. egressus. non jam. possit. [in civitatem introire]. [esse].

Cap. II. 1. *init. om.* Et. introit cafarnaum. 2. [domo]. + ad eum (*post* multi). + domus (*post* caperet). 3. ad eum offerentes. paraliticum. quatuor. 4. submiserunt. gravatum. paraliticus jacuerat. 5. [vidisset autem]. dixit (*pro* ait). paralitico. [filii]. dimittentur. *fin.* + tua. 7. locitur. blasfemat. 8. \overline{sco} (*pro* suo). intra (*pro* inter). 9. paralitico. + tua (*post* peccata). aut (*pro* an). *Post surge sic explicit versus:* et ambula tolle gravatum tuum in domum tuam. 10. [potestatem habet filius hominis]. paralitico. 11. + et (*ante* tolle). gravatum. 12. [ille surrexit]. + et (*ante* sublato). gravato abit. mirarentur. 13. egressus. 14. [levin] alfei. tiloneum. 15. puplicani. 16. farissei. [peccatoribus et puplicanis *primo loco*]. puplicanis *secund.* 17. medico. *om.* enim. 18. farissei. ei (*pro* illi). farisseorum. 19. junare *prim.* 20. ipsis (*pro* eis). illis diebus. 21. + enim (*post* nemo). adsummentum. adsuit. vesti (*pro* vestimento). aufert et supplimentum. 22. [novellum]. uteres *quater.* dirumpit. effundetur. mittidebat (*om.* debet). 23. [*om.* dns] + $\overline{ih̄s}$ (*post* abularet: *sic*). *om.* et

(*ante* discipuli). ceperunt. [praegredi]. 24. farissei. + discipuli tui (*ante* sabbatis). 25. fecit. essuit. 26. intravit. + in (*ante* domum). propositionis. licebat. + solis (*ante* sacerdotibus). *om.* eo.

Cap. III. 1. introivit. sinagogam [*om.* in]. 2. accussarent. 5. circum speciens. cecitatem. ei manus illius (*pro* manus illi). 6. *om.* statim. farissei. *om.* eum *prim.* 7. [Et $\overline{\text{ih̄s}}$, *om.* autem]. galilea. + a (*ante* judea). 8. *init.* + Et. hierusolimis. edumaea. tirum. 9. + in (*ante* navicula). [-iret]. conprimerent. 10. intruerunt. tangarent. *om.* autem. 12. vechimenter. *om.* ne. 14. [evangelium]. 15. infirmitates. jeciendi demonia. *fin.* + et ut circum euntes praedicarent evangelium. 16. inpossuit. petrum. 17. zebedei. inpossuit. barnarches 18. andram. (*cf. cap. i. 16, 29: non ita S. Matt. x. 2*). pilippum. Et tholomeum. matheum (· *super t, s. m.*). alphi. thaddeum. cannaneum. 19. scarioh (*sic*). *om.* et *secund.* 21. exrunt (·*sic*). 22. hierusolimis. discenderunt. *om.* quoniam. bel zephb (*sic*). demoniorum jecit demonia. 23. parabolis. eis (*pro* illis). quo (*pro* quomodo potest). *fin.* satanas satan jecere. 24. dividatur. *fin.* poterit stare regnum illud. 25. poterit. 26. Et satanas (· *is super s, forsā p. m.*). consurrexerit. potest (*pro* poterit). 27. vassa. ingresus. + in (*ante* domum). *fin.* diripiet. 28. filis. blasfemiae. blasfemaverint. 29. blasfemaverit. habebit in se (*pro* habet). remisionem. dilicti. 32. sedebant. turbae. *fin.* + videre.

Cap. IV. 1. caepit. conrigata. [in navem]. ascenderat (*om.* sederet). 2. *init.* *om.* Et. eos (*pro* illos). parabolis. 3. *om.* exiit. 4. + factum est (*ante* dum). seminaret. cicitit. [*om.* caeli]. 5. cicitit. *om.* est. 6. xtuavit. + et (*ante* eo). habuit. exaravit. 7. cicitit. spinas. subfocaverunt. non dedit fructum. 8. cicitit. tringenta. [et unum] sexagenta. 9. audiet (*non ver. 23*). 10. hii. [*habet cum secund.*]. ·xii· parabulas. 11. nosse (*pro* scire) misterium. parabolis. 12. dimittentur. 13. parabulam. parabulas. 15. hii. sunt autem. auferet. [corda]. 16. hii. qui similiter qui (*sic*). 18. hii. 19. erumpnae. efficiuntur. 20. hii. supra (*pro* super). hi (*forsā* hii) sunt qui verbum audiunt (*post* seminati sunt). ·xxx· Et unum ·lx· *om.* centum. 21. poniatur *prim.* supra (*pro* super) cantellabrum. 22. est enim. nonifestetur (*om.* man). ocultum. 24. remitietur (*ut videtur*). adiecitur. 25. ab eo (*pro* ab illo). 26. jectat semen. 27. [ac]. 29. [*habet se*]. *om.* mittit. 30. dicebant (n *improbat s. m.*). adsimulavimus. parabulae. conpavimus. 31. + sic est enim (*ante* sicut). *om.* minus est omnibus seminibus quae sunt in terra (*propter homoeotel.*). 32. major. oleribus. sint (*pro* possint). 33. parabolis. loquaeabatur (*non ver. 34*). 34. parabula. 35. + in (*ante* illa). 36. erat (*pro* erant *prim.*). 37. [navem]. inpleretur. 38. + navis (*post* puppi). [supra]. [ei]. 39. Et omotesce. trancillitas. 41. [magno timore]. obediunt.

Cap. V. 1. veniunt. 2. [ei *bis*]. 3. nque. [eum poterat]. 4. sepe conpedibus. disruptas (*pro* disruptisset). conpedes. eum poterat. 5. in nocte ac die. *om.* et (*ante* clamans). 6. cocurrit. 7. [dicit]. [filii]. [summi]. 8. + $\overline{\text{ih̄s}}$ (*post* illi). exii. 9. mihi nomen. 10. *init.* *om.* Et. depraecabatur. 12. depraecabantur. 13. intraverunt. inpetu. [milia]. soffocati. ma|(*om.* re). 14. civitate (*sic*). *om.* in (*ante* agros). Et gresi. facti quid esset. 15. demonio. 16. est (*pro* esset). et de eo (*pro* ei). demonium. 17. [eum coep.]. discedereret. [a]. 18. + in (*ante* navem). depraecari. qui demonio. 19. admissit. missertus. 20. decapilli. 21. *om.* $\overline{\text{ih̄s}}$. [rursus]. [illum].

22. archi sinagogis. nomin iarus (*sic*). procedit. 23. depraecabatur. extrimis. [manus]. 24. *om.* illo (*sic*). conprimebant illum (*non eum*). 25. profluio. 26. *init. om.* Et. conpluribus. *om.* nec. proficerat. 28. + intra se (*post enim*). salvo (*pro salva ero*). 29. fonsanguinis (*sic*). illius (*pro ejus*). [quod]. 30. [cogn. in semet ipso]. [de eo]. ait. quis | stetigit. 31. illius (*pro sui*). conpraementem. 33. [autem]. procedit. 34. saluam. 35. archi sinagogo. 36. [verbo quod dic. aud.]. archi sinagogo. 37. admissit. [sequi se]. 38. archi sinagogi. vidit. hiejulantes. 39. ingresus. [eis]. 40. jectis. adsumpsit. [erat puella]. 41. tabitha comi. in (*om.* terpretatum Puella) tibi. 42. ·xii· obstupuerunt. + omnes (*ante stupore maximo*). 43. praecipit. vehimenter.

Cap. VI. 1. egresus. abit. sequaebantur [illum]. ejus (*pro sui*). 2. caepit. sinagoga. *om.* et (*ante quae prim.*). 3. [iste]. filius fabri et (*pro faber filius*). *om.* et (*ante sorores*). *om.* ejus (*ante hic*). 4. illis (*pro eis*). profeta. [in cog. sua et in domo sua]. 5. multam (*pro ullam*). infirmos inpossitis. 6. eorum (*pro illorum*). circum ibat. docens (*sic*). 7. [convocavit]. ·xii· eis (*pro illis*). 8. praecipit. 9. calciatus s andalis (*ras. inter s et a*). tonicis. 11. + locus (*post quicumque*). reciperint (*sic*). 12. *init. om.* Et. pradicabant (*e inserit ante d forsan p. m.*). poenitentiam. 13. demonia. jeciebant. unguebant. egros (*pro egrotos*). 14. hirodis [rex]. est enim factum. iohannis baptiza. surrexit. operantur [virtutes]. 15. *om.* quia *secund.* profeta. profetis. 16. hirodis. *om.* decollavi. iohannem. surrexit. 17. autem (*pro enim*). hirodis missit. iohannem. hirodiadem. philipi. 18. iohannis hirodi. + eam (*ante uxorem*). 19. hirodiadis (*sic*). 20. hirodis. iohannem. *om.* justum et. + quod (*ante multa*). 21. [oport.]. accedisset. hirodis. galiliae. 22. hirodiadis. hirodi. simul et (*pro simulque*). 23. + multa (*ante quia*). demedium. 24. [et illa]. capud. baptiste. 25. legem (*pro regem: l partim eras.*). capud. baptiste. 26. + est (*ante rex*). jurandum. [recumbentes]. contristare eam. 27. + sibi (*ante miso*). + confestim (*ante speculatore*). praecipit. capud. deolavit. 28. adtullit. capud. 29. tulerunt. possuerunt. 30. [illi]. egerunt. docuerunt. 31. reciescite pussillum. venebant. [rediebant]. + et (*ante nec*). [mand. spat.]. 32. [navi]. 33. cognuerunt (*cf. ver. 54*). + et (*ante de*). *om.* civitatibus. cucurrerunt. 34. *init. om.* Et. turbam multam. missertus. qui erat (*pro quia erant*). caepit. [docere illos]. 35. praeteriit hora. 36. proximos (*o secund. mutat in a forsan s. m.*). manducarent. 37. illis (*pro eis prim.*). [om. vos]. denaris ducentis. [eis *secund.*]. 38. + ei (*post dicunt*). + panes (*post quinque*). 39. praecipit. accumbent (*pro accumbere facerent*). saecundum. fenum. 40. discumbuerunt. per singulas arias (*pro in partes*). [et per quinq.]. 41. *om.* dedit. divissit. 43. sustulerunt. frgmentorum. cofinos. 44. [milia]. 45. cogit suos discipulos. + in (*ante navem*). bezaidam. 46. dimissiset. 48. aubulans [super]. 49. [super]. fantasma. 50. qui (*pro enim*). [eum vid.]. [illis]. confidete. 51. [navem]. 52. intellexerunt. autem (*pro enim secund.*). [illorum]. obcecatum. 53. [pervenerunt]. genizareth. adplicuerunt. 54. egressent (*pro egressi essent*). cognuerunt (*cf. ver. 33*). 55. [coep.]. gravattis. abebant. 56. [aut in civ.-]. depraecabantur.

Cap. VII. 1. cum (*pro con-*). *om.* eum. farissei. scribuis. hirusolimis. 2. commonibus. vitu perauferunt. 3. farissei. judei. labent. + suas (*post manus*). 4. baptizentur. sun (*t s. m., super rasuram*). baptismata. eramentorum. 5. interrogabant. farissei. + dicentes (*ante quare*). tradionem. commonibus manducant manibus. 6. profetavit eseias. chippocritis. labis. 7. + et (*ante praecepta: sic*). 8. mandatum. tenentes. baptismata ureorum. hiis. 9.

inritum. 10. moyses. [aut]. 11. corvan. exeme (*pro ex me*). proderit. 12. dimittetis. 13. rescinditis. + vestro (*post similia*). 14. vocans. 15. posset. coincinare. *fin. post de homine legit confusè* procebant hominem illa sunt quae comonicant coinent: *cf. ver. 18.* 17. parabolam. 18. prudentes. coincinare commonicare (*sic: cf. ver. 15*). 19. quoniam (*pro quia*). intravit. [om. vadit]. om. in (*ante secessum*). exiit. 20. dicebat | (*t forsan s. m.*). coincinant (*pro communicant*) homin (*om. em*). 21. [cog. mal.]. 22. necitiae. dolos. [inpudicitia]. blasfemiae. 23. commonicant. 24. abit. tiri. ingresus. 25. || (*pro enim*). ab (*pro de*). habet filia. 26. enim (*pro autem*). sero poecisa (*sic*). demonium jeceret. 28. [ei]. catulli. [sub mensa com.]. 29. exit demonium [de]. 30. + ad (*ante domum*). demonium exisset. 31. tiri. galiliae. decapulis. 32. depraecabantur. inponet. 33. adprahendens. eorum (*pro seorsum*). + ejus (*post auriculas*). [exp-]. 34. effeta. 35. om. et (*ante solutum*). 36. precipit [at praecipiebat]. 37. facit *bis in versu*.

Cap. VIII. 1. [illis diebus]. + et (*ante nec*). *fin. om. illis*. 2. miserior. turbam. etiam (*pro ecce jam*). 3. demissero. 4. ipsos (*pro istos*). [poterit quis]. 6. praecipit. super (*pro supra*). agiens. deditque (*pro et dabat*). adpossuerunt. 7. juit. *fin. + illis*. 8. sustullerunt. super erat. *fin. + plenas*. 9. manducaverunt. quassi quattuor milia hominum. 10. + in (*ante navem*). 11. farisei. + ad eum (*ante et coep.*). querentes. temptantes. 12. + \overline{sco} (*post spu*). querit signum. non (*pro si*). 13. demittiens. [ascendens]. + navem (*post iterum*). abit. 14. + discipuli ejus (*post sunt*). sumire panes. 15. praeciebat (*pi inter c et i inserit forsan p. m.*). + et (*ante cavete*). firmento fariseorum. om. fermento *secund.* 17. [\overline{ihs} ait illis]. + in cordibus vestris (*post cogitatis*). panem. cognoscetis. nec (*pro neque*). caecatum adhuc. 18. videntes. audientes. 19. + hominum (*post milia*). [et quot]. cofinos. 20. quatuor. + hominum (*post milia*). dispossitas (*pro sportas*). 22. venerunt. bethzaida. rogant (*pro rogabant*). 23. adpraehensa manu ejus ceci. + deflens (*ante eduxit*). expuuns. inpossitis. [aliquid]. 24. om. ait. velud. 25. Et (*pro deinde*). inpossuit. restitus. [vid. cl.]. 27. egresus. castella cessariae [philippi]. 28. iohannem babtistam. quassi. profetis. 29. [dicitis esse]. om. ei. 30. om. est. 31. [illos]. [multa pati]. om. et (*post occidi*). 32. [coepit]. 33. satenas. 34. [post me]. abneget. [se ipsum]. 35. + propter (*ante evangelium*). [eam faciet]. 36. lucreatur. faciat [animae suae]. 37. commotationem. 38. confussus. [mea verba]. confudet (*pro confundetur*). 39 (*nisi mavis ix. 1*). vidiunt. + sua (*post virtute*).

Cap. IX. 1. adsumpsit. [solus]. 2. factas (unt om.). [om. et ante candida]. velud. [super terram non potest]. 3. aparuit. moise. 4. ait petrus (*pro respondens Petrus ait Jesu*). om. nos. trea. moysi. 5. om. autem [enim Clem.]. 6. nubs. om. est (*post hic*). 7. circum specientes. 8. discendentibus. praecipit. [ne cui]. fillius. 10. qui enim (*pro quid ergo*). farissei. oportet. 11. scribtum (*non ver. 12*). contempnatur. 14. [eum]. + et (*ante expaverunt*). adcurrentes. + ei (*ante salutabant*). 15. interrogabat. 16. adtulli. inmundum (*pro mutum*). 17. cumque (*om. ubi*). adpraehenderit. [adludit eum]. jecerent. 18. dixit. + mala (*ante incredula*). quan diu *bis*. 19. adtullerunt. eum (*pro illum*). [conturbavit eum]. terra. 20. [hoc ei]. accedit (*e ante d inserit forsan p. m.*). Et (*pro at*). 21. [et in ignem]. et | quas (*om. in a*). missit. om. si. et miserere (*pro misertus*). 22. possebilia [om. sunt]. 23. [om. dne]. 24. currentem. [tibi praec.]. introias. 25. Et clamans et multum. 26. [illum]. 27. om. in.

jecere. 28. + $\overline{\text{ih̄s}}$ (*post* illis). 29. pretergrediebantur. galileam. et ne (*pro* nec). 31. [eum interrogare]. 32. cafarnaum. essent. 33. [inter se in via]. disputaverunt. [esset illorum major]. 34. ·xii· primū (*i.e.* -um). fiat (*pro* erit). 35. quem cum plexus (*om.* ut). 36. cujus modi (*pro* hujus modi). re|reciperit. susciperit. [memit]. 37. iohannis. jecientem demonia. proibimus (*non ver.* 38). 38. facit. *om.* in nomine (*ad fin. paginae*). posit. 39. adversus. 40. mercedem. 41. quic quis. pussillis. assinaria. 42. eam (*pro* illam). introre. gechenam. 42, 43. *om.* in ignem inextinguibilem ubi vermis eorum non moritur et. 43. extinguitur. 44. scandalizaverit te. cludem. gechenam. 45. extingur (*sic*). 46. jece. *om.* mitti. [gehennam *hic*]. 48. *om.* enim. igni. *om.* sale. 49. salem (*pro* sal *tertium*).

Cap. X. 1. iudeae. convenerunt. consuerat. eos (*pro* illos). 2. accidentes farissei. temptantes. 3. precipit moises. 4. *om.* qui dixerunt moises (*propter homoeotel.*). permissit libelum repudi. 6. *om.* creaturae. *om.* eos. 7. *init.* + Et dixit. *om.* homo. *om.* suum. [-her-]. uxori suae (*pro* ad uxorem suam). 8. *om.* jam. 9. conjunxit. 10. domu. *om.* eum. 11. [dicit]. comittit. 12. dimisserit. nubs erit. mechatur. 14. proibueritis. [est enim]. caelorum (*pro* $\overline{\text{dī}}$). 15. [quisque]. reciperit. velud. parvus (*pro* parvulus). 16. complexans. manum. 17. egressus. + in (*ante* genu). + dicens (*ante* magister). habeam vitam aeternam (*om.* percipiam). 18. dicit. 19. *om.* ne adulteres ne occidas. furoris. dicas. *om.* ne fraudem feceris. *fin.* + tuam. 20. [Et ille]. + illi (*post* ait). omnia haec. 21. + est (*post* intuitus). *om.* dilexit eum. [illi]. *om.* me (*supplet forsā p. m.*). 22. + hoc (*post* verbo). abit merens. *om.* enim. [poss. mult.]. 23. difficile. 23, 24. *om.* qui pecunias *usque ad* filioli quam difficile (*propter homoeotel.*). 24. confidestes. pecunis. *om.* in (*ante* regnum). 25. camellum. foromen. *om.* intrare. 27. + quidem (*post* homines). *fin.* apud $\overline{\text{m}}$ (*d super u, forsā p. m.*). 28. Et cepit [petrus ei]. 29. respondit (*sic*). [aut matrem aut patrem]. 30. accipiet. domus. persecutionibus. 32. in hirusolima. praedicabat illis (*pro* praecedebat illos). stubebant. *om.* et sequentes timebant (*propter homoeotel.?*). *om.* et (*ante* ads.). + illos (*ante* duodecim). caepit. futura (*pro* eventura). 33. in hirusolima. principis (*pro* -ibus). + et senioribus (*post* scribis). multi eum (*pro* eum morte). 34. conpuent. flagillabunt. + et (*ante* interficient). 35. illum (*pro* eum). jacob et iohannis. zebedei. volinius (*sic*). 36. faciem. 37. dexteram. 38. *om.* bibo aut baptismum quo ego baptizor. babtizari. 39. babtismum. babtizor. babtizamini. 40. dexteram. *om.* meam. + meam (*post* sinistram). mecum (*pro* meum). + vobis (*post* dare). 41. decim. [coep-]. indignari. 42. qui | *p. m.* (*a addit s. m.*). dominantur. 44. quicumque autem (*om.* et). 45. redemptionem. 46. venerunt hiericho. + de (*ante* hericho *secund.*: *sic*). multitudo. timei cujusdam. 47. caepit. [filii david $\overline{\text{ih̄s}}$]. misserere. 48. illi (*pro* ei). clamabat. [filii]. misserere. 49. praecipit. anima equior. 51. illi $\overline{\text{ih̄s}}$ dixit. [vis tibi]. rabbi (*pro* rabboni). 52. *fin.* via.

Cap. XI. 1. hierusolimae. oliveti. 2. contra vos est. illuc (*pro* illud). + asinae (*ante* ligatum). adhuc nemo. 3. + hoc (*ante* dicite). *om.* illum. *om.* huc. 4. janua. 6. preciper (*om.* at). dimisserunt. 8. ali| (*i om.*). frindones. 9. preibant. os anna (*sic ver.* 10). 10. benedictus (*pro* -um). 11. in hirusolimam. vespera. [exivit]. ·xii· *fin.* + discipulis suis. 12. exirent. 13. + videre (*post* venit). inveneret. 14. quisquam ex te fructus. 15. hierusolimam. [templum, *om.* in]. caepit jecere. 16. vas trans ferret. 17. illis (*pro* eis). nonne

(*pro non*). 18. scribe|(ae *forsan p. m.*). querebant. doctrinam. 19. *init.* Et e (*desunt cetera*). 20. transiret. 21. redatus (*om. -cor-*). [dicit]. 23. dixit (*pro dixerit prim.*). hessitaverit. fiat (*pro fiet*). 24. petetis. [veniet]. 25. demittite. adversus. demittet. 26. *Deest versus propter homoeoteleuton.* 27. hirusolimam. 28. [illi]. [tibi dedit]. 29. respondite. ut (*pro et ante dicam*). facio. 30. babbismum. respondite. 31. dicet ergo vobis quare non credidistis (*ut videtur*). 32. dicemus. timemus (*ut videtur*). profeta. 33. dixerunt. [respondens, *om. et*].

Cap. XII. 1. caepit. parabolis. viniam. sepem. [turrem]. agriculis. perigre. 2. agriculas. agriculis. viniae (*ut videtur*). 3. adpraehensum. cederunt. misserunt eum. 4. *om.* in. 4, 5. *om.* et contumeliis affecerunt. Et rursum alium misit. 5. cedentes. 6. verebuntur. 7. *om.* est. eres. venit (*pro venitè*). 8. adprahentes (*sic*). jecerunt. [vineam: *cf. ver. 1, 2, 9*]. 9. faciat. viniae. *om.* et (*ante perdet*). [vineam]. alis. 10. lapis. 11. factus est iste. mirabile. 12. querebant. *om.* et (*ante timuerunt*). cognuerunt. parabolam. dixerat. 13. et (*pro ex*). farisaeis. hirudianis. 14. quoniam (*pro quia*). hominum. dī (*pro dñi, Am.*). + dic ergo nobis (*ante licet*). cessari. 15. versutias [eorum]. temptatis. vidiam. 16. obtullerunt. + ei (*post obt.*). [illi]. cessaris. 17. ergo (*pro igitur*). cessaris cessari. *om.* sunt *secund. fin.* eum. 18. saducei. 19. moises scripsit nobis. demiserit. et | et filios. relinquerit. 20. fuerat apud nos (*pro erant*). accipit. 21. accipit. 22. acciperunt. + autem (*ante omnium*). [*om. et ante mulier*]. 24. nonne (*pro non prim.*). nescientes (*pro non scientes*). 25. nubunt. *Ferè duo verba erasa post nubentur.* sederunt (*pro sed sunt*). 26. moisi. abraham *p. m.* (c *eras.*). issac. *om.* d̄s (*ante iacob*). 27. *om.* d̄s. mortorum. 28. ex (*pro de*). dicens quod est (*pro quod esset*). 29. tuus (*pro noster*). 30. diliges. 31. *om.* est *prim.* diliges. 32. viritate. [*om. deus*]. 33. *om.* ex *secund.* diligere. [holocausto matibus]. sacrificis. 34. vidiens *p. m.* (i *secund. eras.*). 35. respondiens *p. m.* (i *eras.*). *om.* docens. 37. *om.* eum (*ante dnm*). audiebat. 38. doctna. 39. sinagogis. discubitos. cenis. 40. domus. hii accipiunt. 41. gazo philacium. + et (*ante aes*). agozofilaciū| *p. m.* (a *pro ad notatum s. m.*). 42. [una vidua] paupercula. + aera (*ante duo*). 43. paupercula. gaio filacium. 44. *om.* ex eo. habundabant. misserunt. missit.

Cap. XIII. 1. structum templi (*pro structurae*). 2. *om.* omnes. distruatur. 3. monte oliveti. [seperatim]. iohannis. [andreas]. 4. fiat. 5. cepit. + autem (*post videte: cf. ver. 9*). 7. autem audieritis. opinionis bellarum. [*om. haec*]. + est (*ante finis*). 8. [autem]. super (*pro contra*). 9. + in (*ante concilis, sic*). *om.* in (*ante sinagogis, sic*). 10. + autem (*ante oportet*). euauangelium. 11. qui (*pro quid*). loquimini (*pro loquimini*). eritis vos. *fin.* + qui loquitur in vobis. 13. + usque (*ante in finem*). 14. auem. videretis. traditam (*pro stantem*). judea. fugeant. 15. non (*pro ne*) descendet. aliquid (*pro quid*). domu. 17. pregnantibus. 18. hiemae. *fin.* fiet fuga vestra. 19. tribulationes. 20. breviabit (*pro -avit*). 22. sebdo xpi (b in o *mut. per rasuram*). pseudo profetae. [potest fieri]. 24. Sed | illis (*om. in*). 25. erunt stellae caeli discendentes. sunt in aelis. 26. + caeli (*post nubibus*). 27. conragabit. quatuor. assummo. 28. ficii. + arbore (*post autem*). parabolam. folia nata fuerint. cognoscetis. 29. videretis. + omnia (*ante fieri*). 30. transiet. 31. + autem (*post calum, sic*). 33. vigelate (*non ver. 34, 35, 37*). 34. relinquit. januatori praecipit. aut (*pro ut*). 35. *om.* domus. + utrum (*ante sero*). 36. [ne cum] veniret.

Cap. XIV. 1. pasca (*non ver. 12 bis: cf. ver. 14, 16*). azema. querebant. 2. [enim]. [populi]. 3. domu. veniens (*pro venit*). [ungenti: *sic ver. 4, 5*]. *om.* spicati. praetiosi. capud. 4. + de discipulis (*post ipsos*). haec (*pro ista*). 5. venundari (*pro veniri*). tricentis denaris. 6. + illis (*post dixit*). 7. habebitis (*pro habetis, bis in versu*). 8. + enim ungento (*ante ungere*). sepultura. 9. universum mundum. 10. scariothis. duodecim. 11. promiserunt. pecuniam. + ex eo (*ante querebat: sic*). oportun (*e om.*). 12. azemorum. immolab (*ant om.*). *om.* ei. iamus. 13. occurret. lagonam. bojolans. 14. pasca. 15. [cen-]. *om.* grande. 16. praeparaunt (*sic*) pasca. 18. *om.* cum. [me tradet]. manducet. 19. caeperunt. singulatim. *fin.* + sum $\overline{\text{dne}}$. 20. .xii. intinget manum mecum. 21. *om.* quidem. homni (*pro homini*). tra|tur (*de vel di om.*). enim erat (*pro est*). non nasci (*pro si non esset natus homo ille*). 22. accipit. benedixit (*sequitur fregit sine et*). simite. 23. agiens. 24. + et aeterni (*post novi*). effundetur. 25. quia (*pro quod*). *om.* jam. de ginimine [*om.* hoc]. + eum (*post novum*). 26. imno. oliveti. 27. scandalum patiemini (*pro scandalizabimini*). + in me (*post patiem.*). ista nocte. *fin.* + gregis mei. 28. [postea quam surr.]. galileam. 29. [ei]. [*om.* in te]. 30. gallus dederit bis (*dederit vix legibil.: om. vocem*). *om.* es. 31. dixerunt (*pro dicebant*). 32. predium. est getzemani. sedite. 33. adsumpsit. iohannem. [coepit]. cedere (*pro taedere*). 34. mor|(tem *om.*). 35. procedit. + in faciem (*ante super*). posit. 36. possibilia sunt tibi. *fin.* + vis. 37. domis (*pro dormis*). potuistis. 38. Viglate. ne (*pro non*). temptationem. prumtus est. + autem (*post vero*). 40. de novo. [oculi eorum]. + a sumno (*post ingravati*). 41. tradetur [fil. hom.]. 42. tradet. 43. judas scarioth. .xii. [illo]. *om.* multa. gladis. fustibus (*pro lignis: cf. ver. 48*). *om.* a (*ante scribis*). [a senior.]. 44. eis (*pro ejus: at signum eis*). quem cum | quem cum que. tenere. et ducite cum monitione (*om. caute*). 45. accessit. *om.* ait. + ave (*ante rabbi*). 46. iniecerunt. timuerunt (*m in n mut. per rasuram: cf. ver. 51*). 47. percussit. amputavi. 48. gladis. fustibus (*pro lignis*). conpraehendere. 49. inplerentur. 51. adolescens. illum (*pro eum prim.*). tinuerunt. 53. [conveniunt]. 54. + stans (*ante secutus*). [*om.* intro]. sacerdotes. [et cal. se ad ignem]. 55. querebant. 55, 56. *om.* ut eum morti traderent nec inveniebant multi enim testimonium (*propter homoeotel.*). 58. in (*pro per*). *om.* non. 60. respondis. obieuntur. 61. [dicit]. + di (*ante benedicti*). 62. seden|a dextris. [*om.* di]. 63. *om.* autem. scidit. [ait tantum]. 64. + ejus (*post blasfemiam*). condemnauerunt. 65. [coep-]. conspumere. + et inridere (*post consp.*). *om.* et (*ante colophis: sic*). cedere. profetiza. alaphis. cedebant. 66. ancellis (*non ver. 69*). 69. [coepit: *sic ver. 71, 72*]. 70. pussillum. gallileus. 71. anati mazare. dicis. 72. [iterum gallus].

Cap. XV. 1. uni versa (*o super a, s. m.*). vincentes. duxierunt. 2. judeorum. respondiens (*cf. ver. 12*). 3. accussabant. *fin.* + ipse vero nihil respondit. 4. *om.* rursum. interrogabat. [respondis] quiquam. vides. accussant. 5. mirarentur (*n improbat s. m.*). 6. *om.* autem. solebat dimittere. 7. + in carcere (*post autem*). 8. *fin.* + per diem sollemnem ut dimitteret unum vinctum. 9. judeorum. 11. baraban (*non ver. 15*). 12. respondiens. + ut (*ante faciam*). + illi quem dicitis (*post regi*). judeorum. 13. + dicentes (*ante crucifige*). 14. *Deest versus propter homoeoteleuton*. 15. voliens. flagillis cesum. 16. + intro (*ante in*). chartem. 17. *init. om.* Et. purporam. plectantes. 18. ave. judeorum. 19. percutierunt. arundine. 20. inlusserunt. purpora. vestimentis ejus (*om.*

eum *et* suis). 21. angarizaunt. cirineum. alaxandri. ruffi. 22. quod interpretaetur. 23. maratun vinum bibere. accipit. 24. divisserunt. ea (*pro* eis). 26. iudeorum. 27. duos. 28. adimpleta. veritas deputata (*pro* reputatus). 29. blasphemabant. va. distrues. [*om.* di]. aedificas. 30. discendiens. 31. inludentes. + facere (*ante* fecit). *fin.* *om.* facere. 32. discendat. vidiamus. + ei (*post* credamus). crucifixerant. conficiabantur. 34. dicens ihs (*om.* voce magna). heli heli [lama]sabethani. *om.* est. interpretaetur. dirilinquisti. 35. *fin.* + iste. 36. implens spungiam. *om.* que. vidiamus. + huc (*post* si). veniet. 37. emisa. expiravit. 38. + ecce (*ante* velum). scisum. duas partes (*pro* duo). summo (*pro* sursum). 39. vidiens. centorio. + et (*ante* qui). stabant. expirasset. + et (*ante* ait). [homo hic]. 40. a (*pro* de). + erat (*post* quas). [et maria *prim.*]. magdalenae. solome. 41. galilia. hierusolimam. 42. parascive. sabatum. 43. nobillis decorio. audaciter introit. [petit]. 44. mirabantur (*improbat n s. m.*). se (*pro* si). + cum (*post* jam *prim.*). arcesito centorione. 45. *om.* a. centorione. 46. Mercavit autem ioseph. sindonem (*pro* sindone). possuit. monumentum (*pro* -to). hostium. 47. Abit autem maria magdalena (*sic*).

Cap. XVI. 1. transis|et. mariae (e *eras.*) magdalene (ae *pro* e *secund.*, *forsan p. m.*). solome. [eum]. 2. horte (*pro* orto). 3. revolvit. hostio monomenti (*sic ver. 5, non ver. 8*). *fin.* + erat autem magnus nimis (*cf. ver. 4*). 4. [vident]. 5. monomento. vident. co opertus. 6. illi (*pro* illis). queritis. possuerunt. 7. + et (*ante* dicite). + ecce (*post* quia). praecidit. galiliam. 8. invasserat. [timebant enim surgens autem *prorsus uno tenore*]. 9. sa|bati. + ihs (*ante* primo). magdalenae. jecerat. demonia. 10. *init.* + At. loquentibus (*pro* lugentibus). 11. vivus (*pro* viveret). 12. his (*pro* eis). eutibus illis (*pro* euntibus). 13. enuntiaverunt caeteris. + sed (*ante* nec). 14. exprobavit. [illorum]. durit am (i *secund.* *forsan omisso*). + illorum (*post* cordis). [his]. crediderunt. *fin.* + nuntientibus. 16. baptizatus. salus. contempnabitur. 17. demonia jecent. nobis (*pro* novis). 18. stollent. biberunt. [eos]. [egrotos]. habebant. 19. + ihs (*post* quidem). adsumptus. sedet. 20. *om.* confirmante. Finit (*pro* Amen: *cf. S. Matth. xxviii. 20*). *Sequitur oratio dominica ad S. Matthaei cap. vi. 13 per nos collata.*

S. LUCAE Cap. I. 1. QUIDIM (*ut videtur: cf. MS. pp. 1, 5, 143*). (a *in* ordinare *minutè scriptum ad latus*). conpletae. 3. adsecuto. a principio omnibus (*om.* omnia). obtime [theofile]. 5. judae. fice (*pro* vice: *non ver. 8*). [illi]. aron. elizabeth. 6. quaerella. 7. elizabeth. sterilis. praecessissent. 8. + zacharias (*post* fungeretur). ordinem. 9. saecundum. sacerdoti. 10. [erat populi]. horans. 13. + dicens (*ante* ne). ecce audita (*pro* exaudita). depraecatio. elizabeth. 14. tibi gaudium. exsultio. 15. [sicera]. replebitur *bis scriptum*. 17. praedet. [incredibiles]. 18. praecessit. 19. respondit. missusum (*sic*). 20. inplebuntur. 21. exspectans. 22. viissionem. 23. factum est. inpleti. abit. 24. elit|zabeth. dieens. 25. mihi fecit. 26. mussus. galilae. 27. dispensatam. 28. ingresus. benedixit (*pro* dixit). ave. inter mulieres (*pro* in mulieribus). 29. locutio (*pro* salutatio). 30. + et ait angelus ei ne timeas maria ipsa autem cum vidisset mirata est introitu ejus Et erat cogitant (*sic*) quid sic benedixisset eam Et dixit ei angelus dñi noli timere maria (*inter* maria et invenisti). 31. *init.* + Et. concipiens. 32. Haec (*pro* hic). + ds (*post* dñs). sui (*pro* ejus). 35. respondit. + et (*ante* dixit).

nascitur [*om. ex te*]. 36. elizabeth. [senecta]. [est sextus]. [sterelis: *cf. ver. 7*]. 37. impossibile. 38. ancilla (*sic ver. 48*). saecundum. 40. elizabeth (*sic ver. 41 bis*). 41. exsultavit. 42. clamavit. *om. tu*. 44. *om. enim*. vos (*pro vox*). exsultavit (*sic ver. 47*). 45. [credidit]. [ei]. 48. humi|tatem. ancillae. 50. [in progenies et progenies]. 52. depossuit. 53. essurientes inplevit. dimissit. 54. suscipit. [memorari]. *fin.* + suae. 55. abraham. 56. quassi. 57. elizabeth. inpletum. 58. missericordiam. 59. vocabant. zachariam nomine patris sui (*om. ejus*). 60. naquaquam. iohannis. 61. *om.* quia. *om.* tua. 62. *om.* autem. 63. pugillarem. iohannis. 64. dm (*sic*). 65. factū | est. judae. divulgabantur. 66. possuerunt. audierunt. [quid]. 67. inpletus. profetavit. 68. + dñs (*ante ds*). vissitavit. redemptionem. plebis. 69. domu (*non cap. II. 4*). 70. profetarum. 71. [nos oderunt]. 72. missericordiam. 73. abraham (*sic*). 74. manibus. 76. profeta. 78. missericordiae. vissitavit. 79. *init.* + Et hiis. *om.* in (*ante umbra*). 80. + in (*ante spu*). desertis.

Cap. II. 1. aedictum. accesare (*pro a caes.*). agusto. describeretur. 2. discriptio. + a (*ante praeside*). siriae quirno. *fin.* + nomine. 3. profeterentur. 4. *om.* et. galiliae. judeam. [civitatem *sine in praeced.*]. bethlem. 5. profeteretur. disposata. praegnante. *fin.* + de spu sco. 6. *om.* ibi. inpleti. pariret. 7. + et possuit (*ante in praesepio: sic*). ei (*pro eis*). 8. super (*pro supra*). 10. aevangelizo. 11. dñi (*pro dñs*): *cf. ver. 26*. *fin.* + quae vocatur bethlem. 12. inveietis. possitum. praesepio. 13. sibito. + exercitus (*ante caelestis*). 14. excelsis (*pro altissimis*). *om.* in (*ante hominibus*). 15. descesserunt. eaelum. et (*pro ad*). + dicentes (*ante Trans eamus*). *om.* quod factum est. [fecit dñs et ostendit]. 16. inverunt. possitum. praesepio. 19. haec verba. 21. + puer (*post circum cideretur*). + et (*ante vocatum prim.*). 22. inpleti. [ejus]. saecundum (*non ver. 24*). moysi. adsisterent. 24. + dñi (*post lege*). 25. + erat (*post nomen*). simeon. consolationem. 26. acciperat. a (*pro ab*). 27. + ea quae (*post facerent*). saecundum. 28. accipit. eum (*pro dm*). 29. dimitte. saecundum. 31. preparasti. 33. joseph et mater ejus (*pro pater ejus et mater*). *om.* his. 34. simeon. hic possitus est. [*om.* in *ante resurrectionem*]. contradicitur. 36. profetiza. 37. octogenta. quatuor. discendebat. jejunis. + dō (*post serviens*). 38. exspectabant redemptionem. israhelem (*sic: pro Hierusalem*). 39. saecundum. galileam. 40. confortebatur. 41. sollempnis. 42. fuisset ihs (*pro esset*). [*habet in (ante hierusolimam)*]. saecundum. 43. reverterentur (*pro redirent*). 45. reversi (*pro regressi: cf. ver. 43*). 46. [*om.* eos]. 48. admirati. + et cum vidissent eum expaverunt (*ante et dixit*). [filii]. [*om.* sic]. + et tristes (*post dolentes*). 49. nescibatis. hiis. 50. [illos]. 51. [disc-]. + in (*ante nazareth*). 52. profiebat. aetate et sapientia. *om.* deum. *fin.* et hominem.

Cap. III. 1. tiberi cessaris. pylato. in judea. tethracha *prim.* galilae. H|rode (*videtur scriptum esse h pro he: forsan tamen hi*). detharacha *secund.* iturae. traconitidis. lisania. abilianae. tethraca *tert.* 2. caipha. dñi (*pro di*). iohannem. 3. babtimum penitentiae. 4. issaieae profetae. clamantes. 5. inplebitur. + omnia (*ante prava*). dirta (*ec insert. in marg., forsan p. m.*). 7. decebat. babtizarentur. generatio (*pro genimina*). quod (*pro quis*). futra (*pro ventura*). 8. dignus penitentiae. abraham *bis in versu*. autem (*pro enim*). [potest]. 9. radices possita. + quae (*post arbor*). + bonum (*post fructum*). [exciditur: *ad quod verbum explicit MS.*].

The following notes precede the text of St Chad's Gospels, on two paper fly-leaves.

(1) Bibliothecae Lichfeldensis. Then, in a hand of the 17th or 18th century: Scriptus ante A^xl DCCXX. Then in a later hand: vid. Hickesii Thesaur. lib. II. p. 289*, quem librum in hac Bibliotheca invenies sub literis K.C.

(2) On another leaf in a modern hand:

Quae ad finem Codicis hujus venerabilis annotaverat vir doctus S. Smalbroke, servanda omninò videntur. Sunt autem quae sequuntur.

"Hic Liber Evangeliorum MS. antiquissimus, ad Bibliothecam Ecclae Lichfeldens̄is pertinet, hodie vulgò dictus Codex Sⁱ Ceaddae, sed olim Landavii, in Wallia Cambrorum Australium, in altari, ad jusjuranda et donationes confirmandas adhibitus, id quod ex marginibus liquet. A S^{to} Gilda [vid. Usheri Primordia Britann.] conscriptus ante A.D. 720; magna ex parte, mira fortuna reservatus, ne uno quidem folio, usque ad Lūcāe caput tertium amisso, in hunc usque annum 1750 [immo 1783] inter tot Clades Civium illaesus. Ita constat mihi S. Smalbroke."

Addiderat idem v. d. curis serioribus q. s.

"Scriptionis aetatem autem propè conjecturis assecutus est (ut jam video) ante me, Vir doctiss^s Ed. Lluydd, in Archaeologia Brit. (ne quid de H. Wanleii ineptiis dicam, apud Hickesii Thesaurum). Tu, Lector, diutius illaesum praestare memineris, nam

Charior est salvâ parva tabella rate.

Immo sanctior est haec tabula, cum Versio sit vetustior Hieronymianâ (dictâ vulgatâ) Italâ, id quod R. Bentleius forte noverat, quum hunc MS. diu in manibus detinuerit. Ne totus hic Liber pereat Lectiones (quas vocant) variantes, omnes exscripsi. S. S. 1758."

On a silver gilt plate on the binding of crimson vellum, adorned with stones, is inscribed:

Presented by The Revd John Hamilton Cann M.A. Vicar of Bolsover and Scarcliffe. April 1862.

* In the third edition of the "Handbook of Lichfield Cathedral," 1886, p. 83, an additional reference is made to "Liber Llandavensis," pp. 270, 615.

SOME PUBLICATIONS OF THE
CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS.

BREVIARIUM AD USUM INSIGNIS ECCLESIAE SARUM. Juxta Editionem maximam pro CLAUDIO CHEVALLON ET FRANCISCO REGNAULT A.D. MDXXXI. in Alma Parisiorum Academia impressam: labore ac studio FRANCISCI PROCTER, A.M., ET CHRISTOPHORI WORDSWORTH, A.M.

FASCICULUS I. In quo continentur KALENDARIVM, et ORDO TEMPORALIS sive PROPRIUM DE TEMPORE TOTIUS ANNI, una cum ordinali suo quod usitato vocabulo dicitur PICA sive DIRECTORIUM SACERDOTUM. Demy 8vo. 18s.

FASCICULUS II. In quo continentur PSALTERIVM, cum ordinario Officii totius hebdomadae juxta Horas Canonicas, et proprio Completorii, LITANIA, COMMUNE SANCTORUM, ORDINARIUM MISSAE CUM CANONE ET XIII MISSIS, &c. &c. Demy 8vo. 12s.

FASCICULUS III. In quo continetur PROPRIUM SANCTORUM quod et Sanctorale dicitur, una cum accentuario. Demy 8vo. 15s.

FASCICULI I. II. III. complete, £2. 2s.

THE MISSING FRAGMENT OF THE LATIN TRANSLATION OF THE FOURTH BOOK OF EZRA, discovered, and edited with an Introduction and Notes, and a facsimile of the MS., by ROBERT L. BENSLEY, M.A., Reader in Hebrew, Gonville and Caius College, Cambridge. Demy 4to. 10s.

THEODORE OF MOPSUESTIA'S COMMENTARY ON THE MINOR EPISTLES OF S. PAUL. The Latin Version with the Greek Fragments, edited from the MSS. with Notes and

ERRATUM.

P. 22, last line of text. *for* The Revd John Hamilton Cann
read The Revd John Hamilton Gray

LEMBYIVALLA. WITH TWO FACSIMILES. Demy 4to. 12s. 6d.

THE ORIGIN OF THE LEICESTER CODEX OF THE NEW TESTAMENT. By J. RENDEL HARRIS, M.A. With three Autotype Facsimiles. Demy 4to. [Nearly ready.]

THE PALESTINIAN MISHNA. By W. H. LOWE, M.A., Lecturer in Hebrew at Christ's College, Cambridge. Royal 8vo. 21s.

SAYINGS OF THE JEWISH FATHERS, comprising Pirke Aboth and Pereq R. Meir in Hebrew and English, with Critical and Illustrative Notes. By CHARLES TAYLOR, D.D. Master of St John's College, Cambridge, and Honorary Fellow of King's College, London. Demy 8vo. 10s.

PEARSON'S EXPOSITION OF THE CREED, edited by TEMPLE CHEVALLIER, B.D. late Fellow and Tutor of St Catharine's College, Cambridge. New Edition. Revised by R. SINKER, B.D. Librarian of Trinity College. Demy 8vo. 12s.

AN ANALYSIS OF THE EXPOSITION OF THE CREED written by the Right Rev. JOHN PEARSON, D.D. late Lord Bishop of Chester, by W. H. MILL, D.D. late Regius Professor of Hebrew in the University of Cambridge. Demy 8vo. 5s.

London: C. J. CLAY AND SONS,
CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE,
AVE MARIA LANE.

DATE DUE

GAYLORD

PRINTED IN U.S.A.

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall

GTU Library

3 2400 00592 3598

f
CF65
CL4S3

Scrivener, Frederick H. A.
Codex S. Ceaddae Latinus,
Evangelia SSS.

f
CF65
CL4S3

